

Kapitola 3

Spolková republika Německo v české zahraniční politice¹

Jana Urbanovská

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Východiska

V průběhu roku 2016 jsme mohli z úst německých i českých představitelů opakovaně slyšet, že vztahy mezi oběma zeměmi se nacházejí „ve výborném stavu“² či „na velmi dobré úrovni“³ že jsou „blízké“⁴ „vynikající“⁵ nebo že „ještě nikdy nebyly tak dobré“⁶ a že jsou „dokladem důvěry, která se nyní stává zásadním faktorem pro společnou budoucnost Evropy“.⁷ Pravda je, že pokračoval trend velmi úzké praktické, depolitizované a decentralizované spolupráce v celé řadě oblastí společného zájmu a na všech možných úrovních vládnutí, přičemž mimořádně intenzivní byla spolupráce v příhraničních oblastech. Současně se však do roku 2016, i když v oslabené míře, přelily vypjaté emoce z předchozího roku, ve kterém uprchlická krize vystavila vztahy mezi oběma zeměmi zatěžkávací zkoušce, zejména z hlediska politického diskurzu i celospolečenské atmosféry.⁸ Ačkoli neshody v otázkách uprchlické krize česko-německé vztahy beze sporu komplikují, je třeba mít na paměti, že obě země se v řadě témat spojených s migrací také shodují, a mediální obraz česko-německé „roztržky“ byl často dramatičtější než skutečnost, kterou charakterizovalo věcné a konstruktivní vyjednávání.

Konceptuálním východiskem zahraniční politiky ČR vůči Německu zůstává v roce 2016 stejně jako v předchozím roce zejména *Programové prohlášení Vlády ČR z února 2014* a *Koncepce zahraniční politiky ČR*, schválená v červenci 2015. Vláda se v těchto dokumentech zavazuje k intenzivní bilaterální i regionální spolupráci s Německem a označuje jej za klíčového partnera, s nímž usiluje o prohloubení strategického dialogu.⁹ Koncepce zahraniční politiky zároveň označuje Evropskou unii (EU) za „základní rámec pro uskutečňování české zahraniční politiky“ (s. 2). Z českého hlediska přitom platí, že dlouhodobě dochází k stále hlubšímu provázání evropské politiky a vztahu k SRN – v současné době nelze na vztahy mezi oběma

zeměmi pohlížet mimo kontext evropské politiky.¹⁰ Česká politika vůči SRN přitom čelí kritice, že postrádá středně- či dlouhodobou strategii, jež by určovala směr, kterým vůči SRN postupovat. Převaha krátkodobé a nacionálně orientované politiky narušuje možnost prosazení dlouhodobějších zájmů ČR ve vztahu k Německu a EU. Důsledkem je, že ČR není schopna představovat pro SRN strategického partnera, a to nejen v otázkách evropské politiky.¹¹ Jak poukazují Jakub Eberle a Vladimír Handl ve svém policy paperu z října 2016, pro ČR jako malý či středně velký stát s omezenými kapacitami, profitující z existence EU i širšího liberálního světového řádu, se jako ideální strategie jeví kombinace prohlubování evropské integrace a následování vedení SRN v Evropě i ve světě. Česká republika a SRN sdílejí celou řadu klíčových zájmů v ekonomické sféře i v oblasti vnitřní a vnější bezpečnosti a „uploading“ vlastních zájmů na SRN se zdá být nejvhodnější a nejvýhodnější cesta, která se české politice vůči SRN nabízí.¹²

Zajímavým příspěvkem v debatě o směřování české zahraniční politiky v kontextu středoevropského prostoru se stala polemika Petra Kratochvíla a Víta Dostála ze závěru roku 2016. Problém české zahraniční politiky tkví podle Kratochvíla v podvojně vazbě na jedné straně na Německo coby našeho největšího souseda a ekonomicky zdaleka nejvýznamnějšího partnera a na druhé straně na země Visegrádské skupiny. Udržitelnost koncepce české diplomacie coby mostu mezi německou a visegrádskou politikou se však Kratochvílovi zejména vzhledem k vnitropolitickému vývoji v Polsku a Maďarsku jeví jako sporná, a proto jako východisko navrhuje „*se strategicky přimknout k demokratickému, liberálnímu a hospodářsky úspěšnému Německu*“.¹³ Dostál volbu „buď Německo, nebo Visegrád“ odmítá a upozorňuje na klíčový význam postojů států V4 v kontextu migrační krize, kdy se český postoj podepsal na současném negativním renomé Visegrádu stejnou, ne-li větší měrou než postoj ostatních zemí V4. „*Pokud česká vláda nepřehodnotí přístup k této otázce, od Visegrádské skupiny se nevdálíme.*“¹⁴ Jako do jisté míry kompromisní východisko se v závěru polemiky objevuje Dostálovo doporučení, aby se česká zahraniční politika v první řadě snažila vyhnout se volbě „buď Německo, nebo Visegrád“ a místo toho se snažila s pomocí Německa i Visegrádu přispívat ke kultivaci středoevropského prostoru – kde jinde přitom začít než u sebe.¹⁵

Mezníkem v hledání strategické dimenze české politiky vůči SRN se minimálně v potenciální rovině stal česko-německý strategický dialog (ČN SD), uzavřený v červenci 2015 na základě iniciativy předsedy vlády ČR Bohuslava Sobotky. Jde o formu mezivládní spolupráce, jejíž centrální osu tvoří devět pracovních skupin,¹⁶ složených především ze zástupců českých a německých ministerstev. Do rozvoje a realizace konkrétních společných aktivit jsou nicméně zapojeni i další aktéři a instituce, jako např. spolkové země (Bavorsko, Sasko) a územní celky nebo zástupci občanské společnosti.¹⁷ Na konci roku 2016 přišlo Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV) s návrhem na prizvání dalších aktérů do rámce ČN SD, jako jsou např. Asociace krajů, Svaz měst a obcí, poslanci či zástupci nevládních organizací.¹⁸

Samotné navázání ČN SD můžeme hodnotit jako úspěch české politiky vůči SRN a výraz velmi proaktivního jednání, už jen s ohledem na to, že německá strana se původně k návrhu na vytvoření česko-německého strategického dialogu dívala zdržen-

livě. Je to koneckonců Česká republika, která coby juniorní partner Německa profituje ze strategického dialogu více. Dlužno dodat, že Německo se běžně neuchyluje k uzavírání strategických dialogů se zeměmi takové mocenské kategorie, do jaké spadá Česká republika. České diplomacii se podařilo vystavět ČN SD na určité specifičnosti (sousedská vazba, ekonomická provázanost, společný zastřešující motiv v podobě překonávání rozdělených evropských mentalit), díky čemuž německá strana myšlenku dialogu akceptovala.¹⁹ Je dobrou vizitkou ČN SD, že se o něm uvažuje jako o inspiraci pro jiné země, které se nacházejí v obdobné pozici jako ČR (i za tu cenu, že by tím ČR přišla o výjimečný model bilaterálních vztahů s Německem).

Rok 2016 můžeme z hlediska ČN SD hodnotit jako fázi rozjezdu, hledání a vzájemného propojování. Jednotlivé pracovní skupiny, zapojené do strategického dialogu, se lišily z hlediska četnosti svých setkání, formy spolupráce i způsobu, jakým ke strategickému dialogu přistupovaly. Zatímco některé skupiny se v průběhu roku 2016 v klasickém formátu nesešly ani jednou, jiné absolvovaly jedno, dvě či dokonce tři společná setkání. Spolupráce se nejčastěji odehrávala ve formě společných projektů, konzultací, konferencí, symposií, workshopů a dalších odborných akcí. Zatímco některé pracovní skupiny kladou na ČN SD velký důraz a pojmají jej dokonce jako rámec zastřešující, jiné jej využívají spíše symbolicky. Zaznamenán byl také příklad využití ČN SD coby jakési páky na německé partnery, pokud je třeba odvolat se na nejvyšší politickou rovinu a zajistit si tak průlom ve vyjednávání sporných otázek. Vzhledem k tomu, že ČN SD je obecně koncipován jako doplněk, nikoli výlučný rámec česko-německé bilaterální spolupráce, nesměřují pochopitelně všechna témata česko-německé spolupráce pod hlavičku ČN SD. V některých případech nicméně bylo zřejmé, že řada aktivit by se odehrála i bez existence ČN SD, což do určité míry vyvolává pochybnosti o jeho přidané hodnotě.

Napříč všemi pracovními skupinami s výjimkou platformy Migrace nebyla zaznamenána témata, která by vyvolávala výraznější polarizaci nebo politizaci. Spíše než s absencí takových otázek v česko-německém prostoru to však souviselo se způsobem, jakým se zařazují jednotlivé body spolupráce do rámce pracovních skupin. Jejich výběr je založen na základě dobrovolné dohody obou stran, existenci společného zájmu a celkové konsenzuálnosti. Tomu pak odpovídal také přístup obou stran k jednání: převážně byl hodnocen jako konstruktivní, kooperativní, proaktivní a přátelský, v řadě případů podpořený dlouhodobou osobní znalostí partnerů. Pouze v ojedinělém případě se objevila tendence ke konfrontačnímu a ofenzivnímu stylu jednání.

Zajímavý poznatek se týká často skloňované asymetrie mezi ČR a SRN. Na nejvyšší politické úrovni asymetrie ve snaze, iniciativě a energii, kterou do ČN SD vkládá česká a kterou německá strana, skutečně existuje; snaha je patrnější na české straně, zatímco německý přístup je vlažnější. Posuneme-li se nicméně na úřednickou, každodenní úroveň řešení ČN SD, naskytne se nám jiný obrázek: zapojení úředníci jsou si pochopitelně asymetrie mezi ČR a SRN vědomi, ale ve své praxi při plnění ČN SD ji povětšinou nezaznamenávají. Přístup obou stran, české i německé, hodnotí jako vyvážený a rovnocenný, proaktivní, bez rozdílů v iniciativě (popř. vnímají jako mírně iniciativnější českou stranu, nicméně nikoli výrazně rozdílně). Pro českou politiku vůči

SRN je to dobrá zpráva, jak dokládá zkušenost pracovní skupiny/platformy věnované otázkám migrace: „*Jistá asymetrie je přeci přirozená, Německo je největší evropskou ekonomikou, má osmkrát více obyvatel, řadu dalších významných sousedů. Když vezmeme v potaz tyto faktory, tak jsme na tom velmi příznivě, [...] tři setkání rozsáhlých delegací za rok je úspěch.*“²⁰

Patrně největší kritice čelil v uplynulém roce česko-německý strategický dialog za svoji nedostatečnou „strategičnost“. Podle analýzy Benjamin Tallise, zveřejněné v prosinci 2016, sice ČN SD skýtá značný potenciál, nicméně povětšinou pokrývá otázky praktické, taktické spolupráce; skutečný strategický obsah postrádá.²¹ Hlavní odpovědnost leží na české straně, aby ukázala svým německým partnerům, že česko-německý strategický dialog má význam a může poskytnout strategické výsledky v pravém slova smyslu.²² Prozatím se zdá, že česká strana na „řídící“ úrovni ČN SD doufá v postupné nabytí strategické dimenze a záměrně klade důraz na to, že se nacházíme v období testování a osvojování nových postupů. Jako klíčový česko-německý strategický zájem se z české perspektivy jeví prevence vytváření dalšího dělení Evropy, překonávání hranic a názorových rozdílů, možnost debatovat o zásadních otázkách EU a spojení českého pragmatismu s německým inovatorstvím.²³ Pozoruhodné je, že většina zapojených úředníků z pracovních skupin v rámci ČN SD se výhradně k nedostatečné strategické dimenzi dialogu více či méně důrazně brání a poukazuje na aspekty, které jejich téma činí v kontextu česko-německých vztahů strategickým.

Z výše uvedeného vyplývá, že česko-německý strategický dialog se v roce 2016 nacházel ve formativní fázi, kdy je záměrně ponecháván prostor pro flexibilní utváření, dotváření a případné přehodnocování dosavadních postupů. V praktické rovině spolupráce se již osvědčil a sklízí pozitivní reakce, nicméně o své strategické dimenzi mnohé pozorovatele dosud nepřesvědčil. V tomto ohledu tak prozatím zůstává dokladem široce vnímaného strategického deficitu české zahraniční politiky.

Politický kontext

Rok 2016 byl charakterizován silným rezonováním zahraničněpolitických otázek v politickém i společenském prostoru. Premiér Sobotka tento trend trefně pojmenoval: „*Řekl bych, že zahraniční politika je dnes všudypřítomná a mnohem více se dotýká toho, co se děje tady u nás, než to bylo v minulosti.*“²⁴ Přestože politické debaty o zahraničněpolitických otázkách byly často velmi vzrušené, důsledky dynamického dění na mezinárodněpolitické scéně (válka v Sýrii a uprchlická vlna, konflikt na Ukrajině, teroristické útoky po Evropě a ve světě) obyvatelé České republiky přímo nepocítily. Vnitropolitická situace naopak vyznívala poměrně uspokojivě: česká ekonomika rostla, vláda se držela stabilní. Větší pozornost věnovaná zahraniční politice ani příznivý vnitropolitický kontext se nicméně do působení ČR na mezinárodní scéně pozitivně nepromítly. Klíčové partnerské vztahy byly podkopávány kvůli krátkodobým cílům a domácím sporům, českou politiku vůči SRN nevyjímaje. Zmíněné rezonování zahraničněpolitických otázek tak často neznamenalo skutečný zájem o zahraniční politiku, ale bylo spíše součástí vnitropolitických bojů.²⁵

Vztahy s Německem byly v souladu s trendem z předchozích let převážně depolitizované, charakterizované široce decentralizovaným a povětšinou prakticky oriento-

vaným způsobem spolupráce. V podstatě jediné kontinuálně přítomné zahraničněpolitické téma, které bylo součástí veřejné a politické debaty a rozhodovacích procesů, byla uprchlická krize a (sekundárně) její vztah k Německu. Výraznou politizaci bylo možné vysledovat v otázce řešení uprchlické krize – v debatách o stálém mechanismu pro přerozdělování uprchlíků pokračoval odpor prakticky napříč celým politickým spektrem a napříč všemi politickými aktéry proti zavádění jakýchkoli kvót, propagovaných právě Německem, a naopak trvání na co největších národních pravomocích v oblasti migrační politiky. V tomto smyslu se jednalo o otázku, která vnášela polarizaci do česko-německého vztahu (stavěla českou a německou stranu do dvou odlišných táborů), avšak v téměř nulové míře do české politické debaty. Zaznamenána nebyla ani výraznější polarizace institucionální.²⁶

Mezi nejsilnější odpůrce německého přístupu k řešení migrační krize patřil prezident Miloš Zeman, který přijal kancléřku Angelu Merkelovou na Pražském hradě při její srpnové návštěvě ČR. Prezident při té příležitosti vyjádřil názor, že „*pokud si Německo pozvalo ilegální migranty, nemůže formou uprchlických kvót přenášet odpovědnost na země, které je nepozvaly*“.²⁷ Premiér Sobotka dal při srpnovém setkání s kancléřkou Merkelovou v Praze najevo „*nesouhlas s návrhy na reformu azylového systému EU založenými na systému povinných kvót*“, nicméně zároveň zdůraznil, že se česká a německá strana shodují v důrazu na efektivní ochranu vnější hranice EU a řešení příčin migrace.²⁸ Vicepremiér a ministr financí Andrej Babiš se k setkání s kancléřkou vyjádřil následovně: „*Řekl jsem jí, že o případných pozváních by si ČR měla rozhodovat sama, že máme jinou přistěhovaleckou politiku a naši občané nejsou zvyklí a nechtějí akceptovat multikulturalismus nadiktovaný z Bruselu*“.²⁹ V souvislosti s případem 25 iráckých křesťanů, kteří získali mezinárodní ochranu v ČR, nicméně vzápětí odcestovali do Německa, poukázal ministr vnitra Milan Chovanec na nefunkčnost kvót: „*Nejsme schopni ani udržet lidi, kteří sem dobrovolně přijeli. [...] Systém kvót je mrtvý a z mého pohledu vždycky mrtvý byl*“.³⁰ Podobně se vyjádřil i předseda TOP 09 Miroslav Kalousek: „*To prostě nemůže fungovat. Neexistuje způsob, jak držet lidi na území proti jejich vůli*“.³¹

Politické hlasy, podporující povinné kvóty, byly velmi ojedinělé. Během hlasování Evropského parlamentu ve Štrasburku 12. 4. 2016 se drtivá většina českých europoslanců postavila proti návrhu Evropské komise, který mj. obsahuje trvalé kvóty na migranty. Pro byli pouze dva poslanci za TOP 09, Jaromír Štětina a Luděk Niedermayer, jenž ve svém postoji jako jeden z mála českých politiků projevil schopnost chápat problém „nadnárodně“: „*...na ten problém s migrací se asi nemůžeme dívat pouze z pozice těch zemí, které jsou uvnitř Unie, a které ještě za určitých okolností nejsou vůbec tou migrační krizí dotknuty a musíme se na to dívat i z pohledu Itálie, Řecka, potenciálně třeba Polska, Slovenska v případě příchodu azylantů z Ukrajiny, a musíme najít nějaké společné řešení. A cílem je, aby ministři našli vybalancované řešení, které bude přijatelné jak pro ty země uvnitř Unie, tak pro ty, které jsou opravdu velmi zatížené*“.³²

Jak politizace, tak polarizace se projevila v otázce sankcí vůči Rusku, jež EU na Rusko uvalila v roce 2014 v souvislosti s anexí ukrajinského Krymu. Postoj Sobotkovy vlády byl v souladu s postojem německé vlády: obě vlády se vyslovovaly pro zachování sankcí do doby, než se podaří dosáhnout pokroku při řešení krize

na východní Ukrajině, přičemž na svém srpnovém setkání v Praze se představitelé obou vlád shodli, že na zrušení ještě nenazrál čas.³³ Podle premiéra Sobotky „... je dobré si uvědomit, že sankce jsou provázány s Minskými dohodami. Nelze vést diskuzi o tom, aby byly jednostranně zrušeny. Je potřeba dosáhnout těch dohod.“³⁴ Naopak předseda Senátu Milan Štěch, taktéž člen ČSSD, předal kancléřce Merkelové při její srpnové návštěvě v Praze výzvu k omezení sankcí vůči Rusku. Je podle něj „třeba najít cestu, aby se problémy mezi EU a Ruskem řešily politicky a diplomaticky a nezatahovala se do nich ekonomika“, reciproční postup Ruska totiž podle něj negativně dopadá na české zemědělcé i průmysl.³⁵ Pro zrušení sankcí se vyslovoval i prezident Zeman, což opět připomnělo dvojkolejnost české zahraniční politiky.

Přestože obecně platí, že otázky minulosti ve vztahu k Německu jsou čím dál tím více depolitizovány, našlo se v průběhu roku 2016 ještě jedno téma, které v politické debatě silně rezonovalo: vystoupení ministra kultury Daniela Hermana na sudetoněmeckém sjezdu v Norimberku v květnu 2016. Vystoupení vyvolalo rozporuplné reakce a kromě řady pozitivních ohlasů (které převažovaly) se setkala i s hlasitou kritikou, především ze strany KSČM. Její předseda Vojtěch Filip označil Hermanovo vystoupení za „plivnutí do tváře všem obětem druhé světové války, které zahynuly při boji proti nacistickému Německu“³⁶ a podlézání dědicům nacistů.³⁷ Poslankyně za KSČM Marta Semelová v podobném duchu kritizovala ministra Hermana, že jezdí „do Německa poklonkovat sudetákům, kteří žádají majetek, kteří nazývají Beneše zločincem“, a vyzvala jej k rezignaci.³⁸ Mezi kritické hlasy patřil i poslanec Evropského parlamentu za ODS Jan Zahradil („Je to samozřejmě ptákovina tam jezdit, nikdo to po nás nechce a tahle ‚gestička‘ působí akorát podlézavě a vytvářejí nespelnitelná očekávání“³⁹), nicméně dle Hermanových slov Zahradilův názor nebyl totožný s názorem ODS – předseda ODS Petr Fiala se měl k Hermanově účasti na sjezdu stavět „velmi vstřícně“.⁴⁰ V neposlední řadě vyplul na povrch i tradičně odsuzující hlas bývalého prezidenta Václava Klause, který ministru Hermanovi vytýkal prepisování historie a vytváření „nové pravdy“, podle které jsou sudetští Němci „oběti nikoli Hitlera, ale Čechů“.⁴¹ Premiér Sobotka stál naopak pevně za ministrem Hermanem: „Účast ministra kultury na akci, která je setkáním lidí, hlásících se ke svým českým a moravským kořenům, připomínkou jejich kultury a zvyků, ale také již dlouholetým místem pravidelného setkávání Čechů a Němců, mi [...] přijde jako přirozená věc.“⁴² Podporu vyjádřili i předseda TOP 09 M. Kalousek („Nevadí mi to, podporuji to.“), předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek („Pokud bych mohl, jel bych sám.“) a současný místopředseda Hnutí ANO Martin Stropnický, který Hermanovu cestu na norimberský sjezd vnímal jako „racionální“.⁴³ Smířlivě vyzněl postoj Tomia Okamury (SPD): „Já osobně bych se sudetoněmeckého sjezdu aktivně neúčastnil, ale myslím si, že při pohledu na současnou obrovskou evropskou krizi nemá smysl nyní hrotit nepřátelství s Němci přes několik generací, jelikož v dnešní době máme jiné problémy, nad kterými musíme všichni spolupracovat.“⁴⁴ Zmatení panovalo ohledně pozice prezidenta Zemana: zatímco jeho mluvčí Jiří Ovčáček uvedl, že „čeští ministři by se neměli účastnit sudetoněmeckého sjezdu“, neboť jde „v podstatě o krajanský spolek a bylo by proto vhodné, aby pozvali třeba Klub českého pohraničí“, ministr Herman se podporou prezidenta zaštiťoval.⁴⁵ Samotný prezident Zeman se jasně vyslovil pro depoliti-

zaci sudetoněmecké otázky: „*Když jsem o tom kdysi dávno mluvil s kancléřkou Merkelovou, tak ta mi jasně říkala: nechme tuto otázku historikům. Já jsem s ní naprosto souhlasil.*“⁴⁶

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Styková agenda

Stejně jako v uplynulých letech je ze stykové agendy roku 2016 patrná rozmanitost rovin, ve kterých se česká politika vůči Německu odehrává. S výjimkou prezidentské úrovně, na níž ve sledovaném období neproběhlo žádné setkání, jsme byli svědky četných interakcí českých a německých politických představitelů na všech úrovních vládnutí. Vrcholem vzájemných kontaktů byla bezesporu oficiální návštěva kancléřky Merkelové v Praze 25. srpna, která se uskutečnila na základě pozvání českého premiéra Sobotky. K hlavním tématům jednání patřily budoucnost EU, otázky migrace, spolupráce na poli bezpečnosti, výzkumu, moderních technologií, digitalizace průmyslu a v neposlední řadě také modernizace železničního spojení s Německem. Za českou stranu se jednání zúčastnili také místopředseda vlády Pavel Bělobrádek, ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek, ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek, ministr dopravy Dan Ťok a ministr kultury Daniel Herman.⁴⁷ Na Pražském hradě přijal kancléřku Merkelovou prezident Zeman, přičemž do své delegace začlenil také ministra financí Babiše a místopředsedu vlády Bělobrádka.⁴⁸ Součástí programu německé kancléřky v Praze bylo v neposlední řadě také vystoupení na půdě Českého vysokého učení technického (ČVUT), kde se hovořilo o spolupráci v kybernetice, robotice, digitalizaci a aktivitách v kontextu Průmyslu 4.0.⁴⁹

Po stranické linii se premiér Sobotka v průběhu roku 2016 setkal s vicekancléřem, spolkovým ministrem hospodářství a předsedou SPD Sigmarem Gabrielem na ideové konferenci ČSSD 9. dubna v Praze.⁵⁰ Dne 20. května se následně s delegací ČSSD (včetně ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové a ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jiřího Dienstbiera) podílel na odhalení pamětní desky předválečného předsedy Československé sociální demokracie Antonína Hampla v Berlíně.⁵¹

Významná byla pracovní návštěva ministra zahraničních věcí L. Zaorálka v Berlíně 15. června, během které se setkal se spolkovým ministrem zahraničních věcí Frankem-Walterem Steinmeierem a předsedou Mnichovské bezpečnostní konference Wolfgangem Ischingerem a na Humboldtově univerzitě pronesl pozoruhodný projev na téma „Síla Německa a slabost Evropy: překonání paradoxu“. Předmětem jednání byla především aktuální zahraničněpolitická, bezpečnostní a unijní témata (referendum o setrvání Velké Británie v EU, budoucnost EU a migrační krize), ale také témata bilaterální (zejména pokrok v česko-německém strategickém dialogu).⁵² Pracovní návštěvy Německa na spolkové úrovni dále uskutečnili ministr zemědělství M. Jurečka (15. ledna a 7. října), ministr kultury D. Herman (14.–16. února a 13.–14. března), místopředseda vlády P. Bělobrádek (28.–29. dubna), ministr dopravy D. Ťok (18.–19.

května a 28.–29. září), ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbier (20. května), ministr vnitra M. Chovanec (28. září) či ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtová (8. prosince). Ministr pro lidská práva a rovné příležitosti J. Dienstbier zastupoval ČR na státním pohřbu bývalého vicekancléře a spolkového ministra zahraničních věcí Hanse-Dietricha Genschera 17. dubna v Bonnu. Do České republiky naopak s pracovní návštěvou zavítala např. zmocněnkyně spolkové vlády pro migraci, uprchlíky a integraci Aydan Özoğuz (1. dubna).

Ještě aktivněji než na spolkové úrovni probíhaly styky s nejvyššími vládními představiteli dvou sousedních spolkových zemí, Saskem a Bavorskem. Dne 24. února přijel na pozvání předsedy Senátu M. Štěcha do České republiky předseda Spolkové rady a saský premiér Stanislaw Tillich, který se setkal i s premiérem Sobotkou a předsedou Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Janem Hamáčkem. Mezi klíčové body jednání patřil rozvoj přeshraniční dopravní infrastruktury, spolupráce v oblasti vědy a investic, migrační krize či česko-německý strategický dialog. Ve dnech 10. a 11. března se uskutečnila oficiální návštěva premiéra Sobotky v Bavorsku, kde v doprovodu místopředsedy vlády Bělobrádka jednal s bavorským premiérem Horstem Seehoferem především o rozvoji dopravní infrastruktury, prohlubování spolupráce v oblasti vědy a výzkumu a přípravě česko-bavorské zemské výstavy. V souvislosti s touto výstavou se Sobotka a Seehofer toho roku setkali ještě dvakrát: u příležitosti zahájení její české části 14. května v Praze a 19. října za účelem zahájení německé části v Norimberku.

Pracovní návštěvy vybraných spolkových zemí v průběhu roku dále absolvovali také ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtová (29. února v bavorském Weidenu), šéfporadce předsedy vlády V. Špidla (26.–27. dubna v Düsseldorfu), ministr dopravy D. Ťok (9.–10. května a opětovně 9.–10. června v Hamburku), ministr spravedlnosti R. Pelikán (17. května v Drážďanech) nebo ministryně práce a sociálních věcí M. Marksová (14. listopadu v Drážďanech). V opačném směru Českou republiku pracovně navštívili saská státní ministryně pro vědu a umění Eva-Maria Stangeová (2. března), bavorský ministr spravedlnosti Winfried Bausback (21.–22. června) a saský ministr vnitra Markus Ulbig (19. září).

Pozadu nezůstávaly ani styky na parlamentní úrovni. Ve dnech 22.–23. února vykonala delegace Senátu pracovní návštěvu Berlína k problematice Labe; 4.–5. dubna zamířil evropský výbor PS PČR pod vedením předsedy výboru Ondřeje Benešíka do Bavorska, kde proběhla pracovní návštěva věnovaná zejména uprchlické otázce; 29.–31. května zavítal předseda PS PČR J. Hamáček s delegací do Kostnice, kde si připomněli 600. výročí upálení Jeronýma Pražského; 10.–13. října proběhla pracovní návštěva delegace Hospodářského výboru PS PČR v Bavorsku a konečně 23.–25. listopadu zavítala delegace Ústavně-právního výboru PS PČR do Berlína. Prahu navštívila prezidentka Bavorského zemského sněmu Barbara Stammová (1. listopadu).

Uvedený výčet samozřejmě není vyčerpávající, neboť je zaměřený pouze na nejvyšší politickou úroveň vládnutí a opomíjí četné styky ministerských úředníků či zástupců české samosprávy. I tak nicméně svědčí o poměrně značné aktivitě a zájmu českých politiků o SRN. Slabší četnost návštěv německých politických představitelů v České republice nepřekvapivě ukazuje na nižší zájem německé strany o svého východního partnera. Relativně novou kapitolou stykové agendy je nicméně česko-ně-

mecký strategický dialog, který nebývalým způsobem posiluje četnost a intenzitu každodenních kontaktů zejména na úrovni jednotlivých ministerstev a dalších vládních úřadů napříč česko-německou hranicí. Česká strana na této úrovni jednání nepociťuje často zmiňovanou asymetrii mezi ČR a SRN a až na výjimky vnímá jednání jako rovný s rovným.

Evropská a zahraniční politika

V oblasti evropské politiky mají Česká republika a Německo širokou společnou základnu. Ministr zahraničních věcí Zaorálek vykreslil Českou republiku ve svém projevu na Humboldtově univerzitě v Berlíně v červnu 2016 jako „*přirozeného strategického partnera Německa v Evropě*“ a spolupráci Německa, České republiky a dalších visegrádských zemí dokonce označil za potenciální motor politické a ekonomické obnovy EU, „*ne nepodobný francouzsko-německému tandemu*“.⁵³ Z pohledu české i německé politiky byly klíčovými tématy evropské agendy roku 2016 bezpečnost, hospodářství a migrace.⁵⁴ Ačkoli to tak vzhledem k mediálnímu obrazu v ČR nemuselo vypadat, obě země ve sledovaném období zastávaly v řadě otázek spojených s migrací podobné postoje, zejména co se týká ochrany vnějších hranic EU, důrazu na příčiny migrace (a tedy snahy směřovat její řešení přímo do zemí původu) nebo přijímání opatření pro zamezení velkého přílivu migrantů – v tomto smyslu obě země podporovaly dohodu mezi EU a Tureckem o vracení uprchlíků do Turecka, uzavřenou v březnu 2016. Během své srpnové návštěvy v Praze kancléřka Merkelová ocenila, že ČR podpořila námořní misi NATO v Egejském moři, jejímž cílem je zamezit nelegálním plavbám migrantů na řecké ostrovy, nebo že ČR klade důraz na humanitární a rozvojovou pomoc přímo v krizových zemích.⁵⁵

Pro ČR nicméně nebyly přijatelné návrhy na úpravu azylového systému, spočívající ve vytvoření trvalého relokačního mechanismu, podle kterého by docházelo k přerozdělování žadatelů do jednotlivých zemí EU podle předem definovaného klíče. Na svém srpnovém setkání se premiér Sobotka a kancléřka Merkelová „shodli, že se neshodnou“, a kancléřka dokonce připomněla, že Německo dříve kvóty pro rozdělování migrantů také odmítalo – a to v situaci, kdy po přerozdělování migrantů volaly středomořské státy, avšak v Německu zatím problém migrace nebyl tak znatelný. Oba politici zdůraznili potřebu komunikace a snahu hledat společná řešení.⁵⁶ Důraz na komunikaci a ochotu ke vzájemnému porozumění vyzdvíhl také ministr zahraničních věcí Zaorálek při své červnové návštěvě Berlína. Apeloval na Německo, aby ve sporných záležitostech věnovalo mimořádnou pozornost konzultacím se svými sousedy, zvláště v otázkách, které mají strategické důsledky a dopad i na jejich zájmy. Zároveň se pokusil svým německým partnerům vysvětlit důvody odmítavého stanoviska ČR vůči trvalým kvótám na relokaci a přesídlení uprchlíků: návrhy Evropské komise považuje česká vláda za špatně koncipované nikoli proto, že nechce být solidární, nýbrž kvůli obavám z vytvoření precedentu, který by natrvalo stanovil předepsanou reakci na jakoukoli další migrační krizi s nepředvídatelnými následky pro bezpečnost a ekonomiku členských států. V tomto smyslu by v ČR dle Zaorákových slov „*zavedení povinných kvót – navzdory výslovnému nesouhlasu veřejnosti – způsobilo nenapravitelnou újmu věci evropské integrace*“.⁵⁷

Jako velmi užitečný komunikační nástroj v otázkách migrace se v průběhu roku 2016 vyprofiloval tzv. Migrační dialog v rámci česko-německého strategického dialogu, který představuje platformu či podskupinu v rámci pracovní skupiny Evropská a zahraniční politika (dále pracovní skupina k migraci a integraci). Jde o meziresortní pracovní skupinu, jež v rámci česko-německého dialogu vznikla dodatečně na základě aktuální potřeby diskutovat o závažném tématu migrace, které ukázalo na některé odlišné postoje české a německé strany. Iniciativa na vytvoření pracovní skupiny vzešla z české strany se záměrem překlenout propast, jež se mezi ČR a Německem v souvislosti s migrační krizí vytvořila.⁵⁸ Vznik pracovní skupiny k migraci a integraci můžeme vnímat jako doklad flexibility ČN SD a schopnosti začlenit témata, která jsou v danou chvíli pro obě strany důležitá. Za českou stranu byl do čela pracovní skupiny zvolen šéfpodradce českého premiéra Vladimír Špidla, jehož postoje v otázkách migrace jsou německé straně bližší než některým členům české vlády. „*Pro pana Špidlu jsme se rozhodli proto, protože má v německo-českých vztazích významné angažmá z minulosti. Je tam známá postava, tak si myslím, že je na to vhodná figura,*“ vysvětlil výběr ministr Zaorálek.⁵⁹ Za německou stranu se na vedení pracovní skupiny podílí státní ministr pro evropské záležitosti ministerstva zahraničních věcí Michael Roth. V delegacích obou stran zasedli zástupci zainteresovaných ministerstev, odborů, svazu průmyslu a nevládních organizací i odborníci na mezinárodní politiku.⁶⁰

V průběhu roku 2016 proběhla celkem tři setkání pracovní skupiny k migraci a integraci (19. ledna v Praze, 20. června v Berlíně a 28. listopadu opět v Praze). Na posledním setkání byla přijata společná deklaráce, v níž se obě strany dohodly na určitých řídicích principech spolupráce mezi ČR a Německem v oblasti uprchlické politiky, migrace a integrace. Předně obě strany vyjádřily shodu, že řešení migrační krize představuje úkol pro celou EU a vyžaduje evropský, nikoli národní přístup. Dále deklaráce zdůraznila, že evropské společnosti, jakkoli nejsou homogenní, stojí na určitých hodnotách, které jsou závazné pro všechny, včetně uprchlíků a migrantů. Obě strany se shodly, že je potřeba brát vážně obavy lidí, jež vyvolala rozsáhlá migrační vlna, nicméně není možné tyto obavy zesilovat, naopak je třeba je mírnit skrze transparentní informace a vysvětlování. Shoda panuje také v přesvědčení, že je třeba řešit příčiny migrace tam, kde vznikají.⁶¹ Za tímto účelem se ČR a Německo shodly na podpoře konkrétního humanitárního projektu v Jordánsku, jehož účelem je pomoci syrským uprchlíkům v jednom z tamních uprchlických táborů.

Existenci pracovní skupiny k migraci a integraci můžeme chápat jako jeden z nejvýraznějších úspěchů česko-německého strategického dialogu a zároveň jako nástroj pomáhající překonat problém, jež do česko-německých vztahů vnesla migrační krize. Obě strany respektují, že se neshodují ve všech otázkách, ale vysílají jasný signál, že to není překážkou ke konstruktivní spolupráci. Během jednání se ukázalo, že česká a německá strana má v otázkách migrace odhadem 90% názorovou shodu.⁶² Rozdíly ohledně povinných kvót na základě dohody obou stran neblokují spolupráci a výměnu názorů a zkušeností v jiných oblastech. Atmosféra jednání je popisována jako příjemná, obě strany k jednání přistupují věcně, bez napětí, s vědomým svých vlastních pozic a se snahou hledat a nacházet společnou řeč.⁶³

Přestože na úrovni česko-německého strategického dialogu docházelo k úspěšné výměně názorů a zpracovávání názorových odlišností, realitou a zároveň určitou výzvou zůstával omezený dopad tohoto trendu na českou veřejnost. ČN SD nejeví ambici být veřejnou politikou, ačkoli právě v české společnosti nacházíme minimální podporu pro evropská řešení migrační krize – na rozdíl od společnosti německé, která je evropským řešením mnohem silněji nakloněna.⁶⁴ Průzkum postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků v prosinci 2016 ukázal, že podle 64 % dotázaných by Česká republika neměla uprchlíky vůbec přijímat a 30 % je pro jejich přijetí do doby, než se budou schopni vrátit do země svého původu, přičemž v průběhu roku 2016 se tento postoj výrazněji neměnil. Průzkum ukázal i výrazné vnímání uprchlíků jako bezpečnostní hrozby: jako výraznou bezpečnostní hrozbu vnímají čeští občané uprchlíky nejen ve spojení s ČR (75 %), ale především v evropském (89 %) i světovém (80 %) měřítku.⁶⁵

Hospodářská spolupráce

Hospodářská spolupráce se SRN má pro Českou republiku naprosto zásadní význam. Intenzita integrace českého a německého hospodářství je nadstandardní i v kontextu hluboce propojené evropské ekonomiky. I proto se někdy s nadsázkou hovoří o ČR coby 17. spolkové zemi SRN. V pojetí tradiční analýzy hospodářských vztahů jsou česká a německá ekonomika charakterizovány jako sobě velmi podobné: jak již bylo řečeno, jsou součástí evropského hospodářského prostoru, obě mají výrazně rozvinutý průmyslový sektor a vytvářejí v něm značnou část domácího produktu, specializují se ve stejných odvětvích a obě v současnosti dosahují výrazných přebytků obchodní bilance. Podpora exportu je tak logicky v jejich společném zájmu.⁶⁶

Z hlediska hospodářských vztahů nabídl rok 2016 obraz, který byl pro ČR mimořádně příznivý: objem zahraničního obchodu ČR se SRN v roce 2016 dosáhl rekordních 80,69 mld. EUR, což představovalo meziroční nárůst o 6,6 %. Jak vývoz do SRN v objemu 42,4 mld. EUR (meziroční nárůst o 8,2 %), tak dovoz ze SRN v objemu 38,28 mld. EUR (meziroční nárůst o 4,9 %) dosáhly v uplynulém roce historicky nejvyšších hodnot. Pozitivní saldo zahraničního obchodu se ve prospěch ČR ve sledovaném období zvýšilo o více než 50 % a činilo rekordních 4,12 mld. EUR.⁶⁷

Pozitivní trend přitom odráží i zahraniční obchod s jednotlivými německými spolkovými zeměmi. V roce 2016 vzrostl český vývoz do 14 spolkových zemí; poklesl pouze u méně významného Saska-Anhaltska a Sárska. Zdaleka nejvýznamnější zůstal zahraniční obchod ČR s Bavorskem, jehož podíl na celkovém obratu zahraničního obchodu činil 24,18 %, následovaný Bádensko-Württemberskem (16,32 %), Severním Porýním-Vestfálskem (13,28 %) a Dolním Saskem (7,57 %) – pořadí obchodních partnerů tudíž zůstalo stejné jako v roce 2015.⁶⁸

Struktura zahraničního obchodu ČR se SRN se v roce 2016 výrazněji nezměnila. Klíčovými zbožím byly i nadále automobily, stroje, elektrotechnické výrobky, díly a příslušenství pro automobily a průmysl a počítače/výpočetní technika.⁶⁹

Zatímco pro ČR zůstalo Německo ve sledovaném období stejně jako v předchozích letech suverénně největším obchodním partnerem (podíl zahraničního obchodu

s Německem na jeho celkovém obratu činil 29,6 %), ČR se v roce 2016 umístila na 10. místě v pořadí nejvýznamnějších obchodních partnerů SRN, což proti roku 2015 představuje posun o jednu příčku dopředu. Zároveň je ČR z německé perspektivy 12. největší exportní destinací a 8. největší importní destinací.⁷⁰

I v roce 2016 si ČR udržela první místo mezi zeměmi střední a východní Evropy z hlediska atraktivity pro německé investory, následovaná Polskem, Slovenskem, Estonskem a Slovinskem.⁷¹ Dle průzkumu, zveřejněného Česko-německou obchodní a průmyslovou komorou (ČNOPK) v dubnu 2016, němečtí podnikatelé na České republice oceňují především její členství v EU, dále kvalitu a dostupnost lokálních dodavatelů, výkonnost a motivaci zaměstnanců, jejich kvalifikaci, hospodářskou stabilitu ČR, akademické vzdělávání či platební morálku. Naopak negativně byly hodnoceny podmínky pro podnikání z hlediska dostupnosti kvalifikovaných pracovních sil, daňového systému a správy daní, flexibility pracovně-právních předpisů, transparentnosti při zadávání veřejných zakázek, boje proti korupci, kriminality anebo systému odborného vzdělávání.⁷²

Klíčovým tématem roku 2016 byla stejně jako v předchozím roce tzv. čtvrtá průmyslová revoluce (Průmysl/Industrie 4.0) vycházející z iniciativy spolkové vlády, jejímž cílem je upevnit konkurenceschopnost a vytvořit dostatek pracovních míst pro kvalifikované pracovníky.⁷³ Vzhledem k úzké provázanosti českého průmyslu a vědeckých institucí s německými partnery se téma Průmyslu 4.0 dostalo velmi vysoko na agendu česko-německých vztahů a stalo se leitmotivem spolupráce v mnohých oblastech. Při srpnové návštěvě kancléřky Merkelové v Praze podepsali zástupci Českého institutu informatiky, robotiky a kybernetiky ČVUT a Německého výzkumného centra pro umělou inteligenci (DFKI) za přítomnosti obou předsedů vlád dohodu o spolupráci v této oblasti, která předpokládá vznik otevřeného laboratorního testovacího pracoviště pro malé a střední podniky na půdě ČVUT.⁷⁴ Premiér Sobotka při té příležitosti označil oblast aplikovaného výzkumu a digitalizace průmyslu za prioritní oblast česko-německého strategického dialogu, čímž zdůraznil strategický význam česko-německé spolupráce v oblasti tzv. čtvrté průmyslové revoluce. „*Německo je naším nejvýznamnějším obchodním partnerem, německé investice představují více jak pětinu přímých zahraničních investic v ČR. Spolu s intenzivními kontakty mezi vědeckými centry v ČR a Německu se mohou stát základem česko-německé spolupráce při zvládnání výzev čtvrté průmyslové revoluce a zavádění průmyslových technologií budoucnosti,*“ prohlásil premiér.⁷⁵

V průběhu roku 2016 se spolupráce mezi českou a německou stranou v oblasti aplikovaného výzkumu rozvíjela poměrně slibně. Na základě činnosti pracovní skupiny ČN SD Výzkum a vývoj byla navázána spolupráce s německou Fraunhoferovou společností se sídlem v Mnichově, která je největší evropskou organizací zaměřenou na aplikovaný výzkum, především v oblasti inovací a jejich využití jak v průmyslu, tak ve společnosti.⁷⁶ V rámci tzv. Česko-německého dialogu o technologiích podepsali 19. října prezident Fraunhoferovy společnosti Reimund Neugebauer a náměstek místopředsedy vlády pro vědu, vývoj a inovace Arnošt Marks společné memorandum na podporu vědecké spolupráce zejména v oblasti Průmyslu 4.0,⁷⁷ od něhož si česká strana slibovala lepší spolupráci českých a německých vědců, společné projekty apli-

kovaného výzkumu a snazší čerpání evropských peněz.⁷⁸ Je třeba dodat, že takovou spolupráci, jakou Fraunhoferova společnost navázala s ČR, nemá s žádnou jinou zemí, z čehož je patrný velký zájem této instituce o rozvoj vzájemných vztahů (jakkoli utilitární).⁷⁹ Ve srovnání s obdobnou spoluprací v oblasti aplikovaného výzkumu mezi ČR a Izraelem je patrná výraznější *politická* podpora izraelské strany ve srovnání se stranou německou,⁸⁰ a i proto je pro českou politiku nezbytné udržovat zájem a pozornost německé strany a aktivně pokračovat ve snahách o spolupráci na tomto poli.

Jednou ze stinných stránek česko-německé hospodářské spolupráce je stoupající trend tzv. odlivu zisků, který Českou republiku v kontextu EU řadí mezi země s vůbec největším odlivem peněz do zahraničí.⁸¹ Analýza vypracovaná Úřadem vlády ČR na podzim roku 2016 poukázala na skutečnost, že prakticky veškerý růst české ekonomiky od roku 1995 je dán expanzí zahraničního sektoru, zatímco objem ekonomiky v domácím vlastnictví zůstal v reálných hodnotách nezměněn.⁸² Vzhledem k silnému zastoupení německých investorů v tuzemské ekonomice lze očekávat narůstající tematizaci a politizaci tohoto problému i v česko-německých vztazích. Jak se vyjádřil premiér Sobotka, „*výsledky analýzy považují za alarmující, naše země čelí neúměrně velkému odlivu výnosů české ekonomiky do zahraničí a je nutné zahájit debatu o možných opatřeních a řešeních tohoto stavu. Diskusi budu chtít v nejbližší době odstartovat a za pomoci odborné veřejnosti hledat vhodné řešení, které by mohlo věc změnit.*“⁸³

Policejní spolupráce

V oblasti policejní spolupráce je pro Českou republiku Německo dlouhodobě klíčovým partnerem a vztahy mezi oběma zeměmi v této oblasti patří k modelovým příkladům vzájemné spolupráce a partnerství.⁸⁴ Stávající prvky a mechanismy spolupráce nastavené v předešlých letech byly v průběhu roku 2016 dále rozvinuty novou smlouvou o policejní spolupráci, která po schválení oběma parlamenty nabyla účinnosti k 1. 10. 2016. Nahradila tak dohodu o spolupráci v boji proti organizované kriminalitě z roku 1991 a smlouvu o policejní spolupráci z roku 2000, která neodpovídala podmínkám, v nichž se ČR se vstupem do schengenského prostoru nacházela.⁸⁵ Nová česko-německá policejní smlouva představuje komplexní smluvní dokument, který upravuje spolupráci českých a německých policejních a celních orgánů na celostátní úrovni i v příhraničních oblastech. Týká se např. pronásledování podezřelých vozidel – policisté je mohou sledovat na území sousedního státu za stejných podmínek, jako kdyby nepřekročily hranice. Nová smlouva dále zjednodušuje rychlé zásahy na území druhého státu v případě ohrožení života či zdraví, aniž by k tomu policie potřebovala předchozí souhlas. Pozměněnými pravidly se budou čeští a němečtí policisté řídit také při ochraně svědků, předávání osob a doprovodu nebezpečných či nadměrných nákladů. Kromě policistů se mezistátní smlouva týká i celní správy, v rámci které smlouva umožňuje vytváření společných hlídek.⁸⁶ Podle ministra vnitra M. Chovance by nová smlouva měla pomáhat prioritně v oblasti drogové kriminality, migrace a krádeží a převozu aut.⁸⁷ Impulzy, které česko-německá policejní smlouva přinesla, posouvají česko-německou policejní spolupráci na novou, vyšší úroveň.⁸⁸ Pozoruhodné bylo rychlé uvedení nové smlouvy do praxe – v podstatě ihned po její ratifikaci začaly probíhat konkrétní aktivity z ní vyplývající, jako např. společná cvičení české

a německé policie, kdy si policisté mohli vyzkoušet nové kompetence v praxi. Zejména společné zásahy české a německé policie v příhraničí jsou velmi důležité a znamenají velký posun v praktické činnosti policie.⁸⁹

Problematická zůstává oblast drogové kriminality, která si i přes aktivní spolupráci české a německé strany udržuje jistý polarizační potenciál – transfer metamfetaminu (pervitin nebo také tzv. crystal) z českého příhraničí do Německa vnímá německá strana velmi negativně. V únoru 2016 česká vláda projednávala vyhodnocení Akčního plánu pro problematiku nelegálních drog 2013–2015, podle něhož se z prioritních oblastí nedařilo plnit aktivity zaměřené právě na vysokou míru problémového užívání metamfetaminu; zejména se nepodařilo zavést systémové změny v zajištění a financování protidrogové politiky.⁹⁰

Drogovou problematikou se zabývá také jedna z pracovních skupin ustavených v rámci česko-německého strategického dialogu – PS Zdraví a drogy. Zatímco ministerstvo vnitra jako primárně represivní orgán zaměřený na vymáhání práva je do této pracovní skupiny zapojeno jen okrajově a strategický dialog pro něj není hlavní náplní ani nástrojem česko-německé spolupráce, ministerstvo zdravotnictví naopak strategický dialog zvolilo jako zastřešující rámec, do kterého směřuje své aktivity z oblasti drogové prevence (ale i např. v oblasti zdravotnické záchranné služby).⁹¹ Na činnosti pracovní skupiny se kromě obou zmíněných ministerstev podílí i ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a další subjekty, např. Úřad vlády ČR a kraje. Právě oblast prevence a závislosti na metamfetaminu je jednou z priorit zmíněné pracovní skupiny. Strategický dialog přitom poskytl platformu k diskusi o konkrétních tématech, jež se následně ubírala svým vlastním směrem. Svědčí o tom aktivity realizované během roku 2016, jako např. Česko-německé sympozium na téma prevence a léčba závislosti na metamfetaminu, pořádaná v Berlíně v prosinci 2016, či „pilotní tour“ projektu „Revolution Train – Protidrogový vlak / Anti-Drogen-Zug“ v několika saských městech v listopadu 2016.⁹² Projekt je zaměřený především na žáky českých a německých škol, s cílem přispět k prevenci užívání drog mezi mladistvými. Po velmi pozitivním přijetí na saské straně je plánována další etapa „tour“ na jaře 2017, tentokrát po Bavorsku.⁹³

Obranná spolupráce

Česko-německá obranná spolupráce dlouhou dobu nezaujímalá prominentní pozici ve vzájemných vztazích a tradičně převažovala preference pragmatické, nikoli strategické úrovně spolupráce. Důvody spočívaly především ve strukturálních rozdílech a mezerách v kompatibilitě bezpečnostní/strategické kultury obou zemí. V návaznosti na procesy v rámci evropské bezpečnostní architektury nicméně postupně docházelo ke sladování základních východisek bezpečnostní politiky ČR a SRN a rozvoji vzájemné bezpečnostní a obranné spolupráce. Se zařazením oblasti bezpečnostní a obranné politiky do rámce česko-německého strategického dialogu došlo k povýšení obranné spolupráce na kvalitativně i kvantitativně vyšší úroveň.⁹⁴ Významným přínosem strategického dialogu je v tomto smyslu skutečnost, že přiměl německou stranu více se zajímat o potenciál ČR v oblasti obrany. V té totiž, na rozdíl od policejní spolupráce, kde na sebe jednotlivé projekty od počátku devadesátých let do současnosti

navzájem navazovaly a rozvíjely se, podobná kontinuita chyběla.⁹⁵ Současná intenzifikace česko-německé obranné spolupráce patří k nejvýznamnějším trendům v kontextu česko-německých bilaterálních vztahů s výrazným přesahem do multilaterální sféry a do budoucna lze očekávat její pokračující prohlubování.

Pracovní skupina Bezpečnost a obrana patří v rámci strategického dialogu k neaktivnějším, ačkoli se ze začátku potýkala s pomalejším rozjezdem. Pracovní skupina slouží především k rozpracovávání impulzů a vytváření referenčního rámce aktivit, z nichž většina má multilaterální charakter. Je nicméně nutné podotknout, že jakkoli česko-německý strategický dialog usnadňuje realizaci společných aktivit, není výlučným rámcem ani jediným impulzem k rozvoji česko-německé obranné spolupráce. Posun vzájemných vztahů na vyšší úroveň má širší souvislosti: pro SRN je důležité najít v procesu budování evropských kapacit svého „hráče“ ve střední Evropě a Česká republika je pro ni vzhledem k blízkým vizím a sdíleným hodnotám relevantním partnerem.⁹⁶

V roce 2016 pokračovala úzká spolupráce české a německé armády v mnohonárodních vojenských strukturách NATO, na mezinárodních misích v zahraničí, při cvičeních a v mnohonárodních štábech. Významná byla též spolupráce při budování opatření na ujištění spojenců při východní hranici NATO nebo rozvoji vojenských schopností (*Very High Readiness Joint Task Force*, VJTF; *Framework Nations Concept*, FNC ad.).⁹⁷ Zaznamenáníhodná byla participace SRN coby speciálního partnerského státu na zářijových Dnech NATO v Ostravě s dosud nejrozsáhlejší prezentací svých ozbrojených sil. Zařadila se tím mezi hlavní devízy oslav 15. výročí této akce, které se zúčastnilo kolem 130 tis. návštěvníků.⁹⁸

V rámci posilování aliančních schopností byla pozornost během roku 2016 zaměřena např. na intenzivní spolupráci 4. brigády rychlého nasazení s 1. německo-nizozemským sborem a 37. mechanizovanou brigádou. Při červnovém setkání zástupců českých a německých pozemních sil v čele s brigádním generálem Michaelem Hochwartem za německou a generálmajorem Jánem Gurníkem za českou stranu se obě strany shodly, že další spolupráci budou rozvíjet v oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení, ženiijního zabezpečení a dělostřelectva. Jak uvedl generál Gurník, „*Německo je pro nás významným strategickým partnerem disponujícím nejmodernějšími zbraňovými systémy. Naši vzájemnou spolupráci bychom chtěli dále prohlubovat a rozvíjet v oblasti přípravy a výcviku českých a německých pozemních jednotek.*“⁹⁹

Zároveň probíhala jednání o zintenzivnění spolupráce mezi českou 4. brigádou rychlého nasazení a německou 10. tankovou divizí, jež znamená další prohloubení praktických vztahů mezi českými a německými ozbrojenými silami (především v oblasti rozvoje interoperability) a v širším slova smyslu posílení aliančních kapacit v rámci iniciativy rámcových zemí (FNC). Vrcholem těchto jednání – a zároveň vrcholem česko-německého strategického dialogu v oblasti bezpečnosti a obrany – byla dohoda o afilaci (přidružení) české 4. brigády rychlého nasazení a německé 10. tankové divize, kterou podepsali ministři obrany Martin Stropnický a Ursula von der Leyen v únoru roku 2017.¹⁰⁰

Spolupráce se během roku 2016 rozvíjela i pod hlavičkou EU: v druhé polovině roku 2016 drželi čeští vojáci pohotovost v rámci bojové skupiny EU (*EU Battlegroup*)

vedené Německem. Do bojové skupiny, složené z vojáků z šesti zemí a čítající celkem 3400 osob, ČR přispěla 244 armádními příslušníky. Patřila mezi ně pěší rota 44. lehkého motorizovaného praporu, četa ochrany proti zbráním hromadnému ničení, jednotka komunikačních a informačních systémů a skupina Vojenské policie.¹⁰¹ Zapojení do projektu bojových skupin EU je třeba vnímat jako důležitý projev kompatibility řídicích stupňů a společné akceschopnosti jednotlivých štábních důstojníků a zároveň jako důkaz vzájemné důvěry mezi ozbrojenými silami ČR a SRN.¹⁰²

Na základě dosavadního vývoje lze očekávat, že tendence zintenzivňování česko-německé spolupráce v oblasti bezpečnosti a obranné politiky bude pokračovat. Spolupráce má jasný mezinárodněpolitický rozměr, je zcela v souladu s vládními, aliančními i unijními prioritami a upevňuje vzájemné chápání obou zemí jako spolehlivých a důvěryhodných partnerů. Česká strana si je vědoma toho, že musí být aktivní, neboť její význam pro Německo je menší než význam Německa pro ČR, a i z toho důvodu stále zůstává potenciál vzájemné spolupráce na strategické úrovni nevyužitý. Z pohledu MO ČR je Německo v současné době vnímáno jako klíčový evropský partner v oblasti bezpečnosti a obrany a strategický dialog hodnotí pozitivně, neboť přináší hmatatelné výsledky v oblastech, které jsou z hlediska společných sdílených zájmů klíčové. Z pohledu budoucího rozvoje česko-německé vojenské spolupráce může být případným limitem nedostatek potřebných kapacit či odlišné vnímání priorit.¹⁰³

Otázky minulosti

V otázkách minulosti v kontextu české politiky vůči SRN se rok 2016 nesl ve znamení pokračujícího sblížení se sudetskými Němci. Významným impulzem ke zlepšení vztahů mezi sudetskými Němci a Čechy bylo vypuštění zmínek o snaze získat zpět majetek zkonfiskovaný při odsunu Československa ze stanov Sudetoněmeckého krajanského sdružení (*Sudetendeutsche Landsmannschaft*, SL) na zasedání Spolkového shromáždění SL v Mnichově v březnu 2015. Na české straně se úprava stanov setkala s pozitivním přijetím jako krok správným směrem v procesu vzájemného usmíření. Správní soud v Mnichově nicméně koncem ledna 2016 tuto změnu zrušil, protože vedení sdružení neposkytlo dostatečnou lhůtu pro vypořádání všech připomínek.¹⁰⁴ Tyto peripetie byly definitivně překonány na mnichovském sněmu SL v únoru 2016, kdy se 72% většinou hlasů sdružení vzdalo svého „právního nároku na domovinu“.¹⁰⁵ Relevantní pro česko-německé vztahy bylo rovněž opětovné zvolení Berndta Posselta do funkce mluvčího sdružení, kterou zastává už od roku 2008; Posselt se přitom hlásí k reformnímu kurzu kladoucím důraz na budování mostů mezi sudetskými Němci a Čechy.¹⁰⁶

V březnu 2016 B. Sobotka coby první český premiér při své cestě do Bavorska navštívil místo podpisu Mnichovské dohody, které nově připomíná pamětní deska. Podle premiéra Sobotky byla dohoda „*nesmírně tragický a nesmírně hořký okamžik v dějinách českého národa. Tehdy byl obětován demokratický, humanistický stát ve středu Evropy v mylném domnění, že to zabrání vypuknutí světové války.*“ Udržení společné Evropy označil jako nejlepší možný způsob prevence podobných historických událostí. Jeho bavorský protějšek označil Mnichovskou dohodu v podobném duchu „*historickou hanbu*“.¹⁰⁷

Zřetelným signálem, že se česká vláda aktivně snaží o zlepšení vztahů se sudetskými Němci, bylo vystoupení ministra kultury Hermana za KDU-ČSL na sjezdu Sudetoněmeckého krajsanského sdružení v Norimberku v květnu 2016. Stal se tak prvním členem české vlády, kterého Praha oficiálně na sjezd SL vyslala. Svým projevem ministr Herman vyjádřil lítost nad excesy, jež doprovázely poválečný odsun Němců: „*Přijímám slova lítosti nad činy některých z vašich předků v minulosti. A vyslovuji hluboké politování z naší strany nad tím, co se před desítkami let rukou některých z našich předků stalo a co narušilo staleté soužití.*“¹⁰⁸ Česko-německý politik Milan Horáček, někdejší poslanec Spolkového sněmu a později i Evropského parlamentu za německou stranu Zelených, označil Hermanovo vystoupení za skutečný průlom, a to zejména z hlediska mezilidských vztahů.¹⁰⁹ O značném významu vystoupení ministra Hermana na sjezdu SL svědčí i udělení Umělecké ceny česko-německého porozumění, kterou ministr kultury ČR obdržel spolu s mluvčím a předsedou SL Posseltem v bavorském městě Sulzbach-Rosenberg v prosinci 2016.¹¹⁰

Premiér Sobotka zdůrazňoval, že aktivní kroky české vlády podporující zlepšení vztahů se sudetskými Němci nicméně nemají znamenat revizi dějin, vztahy Česka k sudetským Němcům nadále vycházejí z česko-německé deklarace z roku 1997. V ní se podle premiéra Sobotky rozlišuje „*příčina a následek, protože to bylo nacistické Německo, které přispělo k rozbití Československa. Byli to Češi, kdo jako první musel utíkat z pohraničí do vnitrozemí. Nacisté pak zaslouženě válku prohráli a Německo bylo velmi silně potrestáno.*“¹¹¹

Zajímavou otázkou, které si všimal i německý tisk, jsou pohnutky české vlády k posunům ve svém kurzu v sudetoněmecké otázce. Kromě snahy přispět k překonání zátěže minulosti byl posun vysvětlován také potřebou spojení nezbytných ke zvládnutí četných rizik, včetně např. migrační krize. Deník *Frankfurter Allgemeine Zeitung* dával Sobotkovy kroky do souvislosti s obavami české vlády z narušení velmi dobrých česko-německých vztahů kvůli odlišným postojům v oblasti migrační politiky mezi V4 na jedné straně a Německem a Evropskou komisí na straně druhé.¹¹²

Sudetoněmecká otázka byla původně zvažována i jako námět česko-bavorské zemské výstavy pro rok 2016, nicméně nakonec se jejím ústředním motivem stala osobnost císaře Karla IV. s jejími pozitivními i stinnými stránkami. Zahájení pražské i norimberské části výstavy proběhlo na nejvyšší politické úrovni za přítomnosti českého premiéra Sobotky a bavorského premiéra Seehofera. Na české straně se výstava zařadila mezi divácky neúspěšnější výstavní projekty poslední doby – za čtyři měsíce ji shlédlo přes 90 tis. návštěvníků.¹¹³ Výstava byla hodnocena jako velmi prestižní a úspěšný počín, symbolicky významný díky svému důrazu na dlouhou společnou historii, přesahující tak často diskutovanou sudetoněmeckou problematiku válečného a poválečného období.¹¹⁴

Stejně jako v uplynulých letech zůstává Česko-německý fond budoucnosti klíčovou institucí, podporující překonání zátěže minulosti a sblížení mezi Čechy a Němci. Tématem roku 2016 bylo zvoleno „Aktivní občanství tváří v tvář výzvám 21. století“, reagující na rozdíly mezi oběma zeměmi v přístupu ke zvládnutí uprchlické krize a vzestupu xenofobních nálad a myšlení založeného na stereotypech.¹¹⁵ V tomto duchu se také odehrávala výroční konference Česko-německého diskusního

fóra „Strach z cizího“ v Mariánských Lázních a Klášteře Teplá, jež se na pozadí aktuálního dění věnovala problematice migrace a integrace v Německu, České republice a Evropě obecně.¹¹⁶ V průběhu roku 2016 Fond budoucnosti podpořil celkem 625 projektů v celkové výši 86 945 489 Kč; 31 % z těchto projektů se uskutečnilo v České republice, 21 % v Německu a 48 % na území obou zemí.¹¹⁷

Sub-národní úroveň

V rámci sub-národní úrovně vzájemné relace se nadále aktivně rozvíjely vztahy zejména se spolkovými zeměmi, se kterými Česká republika sdílí svoji západní hranici – s Bavorskem a Saskem. Do značné míry tomu napomáhala činnost Zastoupení Svobodného státu Bavorsko v České republice a Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko v Praze, které přispívají k prohlubování vzájemných vztahů mezi ČR na straně jedné a Bavorskem a Saskem na straně druhé. I přes omezené personální kapacity se oběma zastupitelským úřadům dařilo ve zprostředkování kontaktů, navazování spolupráce, podpoře odborných setkávání a organizování celé řady událostí v oblastech, jako jsou hospodářství, politika a veřejná správa, vnitřní bezpečnost, vzdělávání a práce s mládeží, kultura, věda, životní prostředí, turistika a další.¹¹⁸

Důležitost obou spolkových zemí pro ČR dokládá i jejich zahrnutí do česko-německého strategického dialogu. Česká strana si za integraci Saska a Bavorska do rámce strategického dialogu vysloužila zvláštní uznání, neboť tím obě spolkové země získaly další potenciální nástroj česko-saské/bavorské spolupráce.¹¹⁹ Přestože spolkové země v širokém slova smyslu nemohou provádět zahraniční politiku, neboť ta je v kompetenci spolkové vlády, jsou Bavorsko i Sasko významnými partnery Sobotkovy vlády coby potenciální spojenci vůči kancléřce Merkelové, a to zejména na poli migrační politiky.¹²⁰ Česká vláda oceňuje, že na úrovni sousedních spolkových zemí nachází větší pochopení pro svůj postoj v kontextu migrační krize než v Berlíně, a vynakládá proto odpovídající úsilí na udržení dobrých vztahů jak s Bavorskem, tak Saskem.

Rok 2016 byl pro česko-bavorské vztahy významný tím, že B. Sobotka poprvé ve své roli premiéra zavítal na oficiální návštěvu do Bavorska. K nejdůležitějším tématům březnového setkání premiérů Sobotky a Seehofera patřil rozvoj dopravní infrastruktury mezi ČR a Bavorskem. Zkvalitnění železničního spojení z Prahy do Mnichova, včetně napojení na Norimberk, patří dlouhodobě k prioritním železničním projektům české vlády.¹²¹ Přestože si bavorská strana uvědomuje, že české straně toto spojení „dluží“, má vzhledem k tomu, že se jedná o federální záležitost, jen omezené možnosti jeho realizaci prosadit.¹²² Pro českou stranu je modernizace přeshraniční infrastruktury důležitější než pro německou stranu, a ta zůstává na federální úrovni ve svém přístupu k řešení této otázky nadále rezervovaná, což dokládá i zařazení nejdůležitějších dopravních projektů ve Spolkovém plánu rozvoje dopravních cest do roku 2023 do kategorie „potenciální potřeby“. Ačkoli bylo v průběhu roku 2016 možné zaznamenat zvýšený tlak vrcholných představitelů ČR na bavorské a spolkové orgány, zůstávala otázka modernizace železničního spojení mezi Prahou a Mnichovem, resp. Norimberkem, nadále bez výraznějšího pokroku.¹²³

Sobotka se Seehoferem také diskutovali o prohlubování spolupráce v oblasti vědy a výzkumu, zejména v jeho aplikované podobě. Na základě společného programu vědecké spolupráce, dohodnutého v roce 2014, dochází v letech 2016 až 2017 k financování prvních osmi výzkumných projektů českých a bavorských výzkumných institucí. Premiér Sobotka na březnovém jednání se svým bavorským protějškem vymezil oblasti, které jsou z pohledu ČR nejvíce perspektivní: digitální ekonomika, kulturní a kreativní průmysl, automobilový průmysl, letectví a přesné strojírenství. Právě jednání o intenzivnější spolupráci a nových investicích v oblasti aplikovaného výzkumu, nových technologií a inovací se stalo jedním z nejdůležitějších bodů Sobotkovy cesty do Bavorska.¹²⁴ To koresponduje se skutečností, že problematika výzkumu a vývoje patří k nejdynamičtěji se rozvíjejícím tématům česko-německého strategického dialogu. Prohlubování spolupráce v oblasti vědy a výzkumu pochopitelně přesahuje česko-bavorskou úroveň vztahu a stává se čím dál významnější složkou česko-německého vztahu. „Bavorská karta“ nicméně hraje v této oblasti spolupráce v mnoha ohledech klíčovou roli. Založení Česko-bavorské vysokoškolské agentury na univerzitě v Řezně v prosinci 2016¹²⁵ můžeme v tomto smyslu interpretovat jako další indikátor pokroku.

Česko-bavorské vztahy jsou kromě kontaktů na nejvyšší politické úrovni tradičně charakterizované také širokou paletou praktické přeshraniční spolupráce. V únoru 2016 byly představeny hlavní výsledky dlouho očekávaného posudku rozvoje česko-bavorského příhraničí,¹²⁶ od kterého se očekává další posílení příhraničních hospodářských vztahů.¹²⁷ Významný praktický dopad na příhraničí má také nová úroveň spolupráce zdravotnických záchranných služeb: v říjnu 2016 bylo podepsáno *Ujednání o přeshraniční spolupráci zdravotnických záchranných služeb mezi ministerstvem vnitra, stavebnictví a dopravy Svobodného státu Bavorsko a Karlovarským krajem a Plzeňským krajem a Jihočeským krajem*,¹²⁸ které umožní v případě potřeby zásah německých záchranářů v Česku a naopak. Obdoba tohoto ujednání byla v listopadu předchozího roku po deseti letech vyjednávání podepsána se Saskem.¹²⁹

Souhrnem můžeme konstatovat, že i v roce 2016 pokračoval trend normalizace česko-bavorských vztahů a na obou stranách hranice panovalo přesvědčení, že vztahy jsou nyní lepší než kdy dříve.¹³⁰ České republice velmi pomáhá, že se Bavorsko chová jako aktivní a angažovaný partner. Je proto nezbytné, aby si česká politika vůči Bavorsku udržovala vysokou míru aktivity a iniciativy a plně využívala potenciálu, který jí česko-bavorská spolupráce v řadě ohledů nabízí.¹³¹

Zatímco politická úroveň vztahů s Bavorskem byla dlouhou dobu blokována kvůli sudetoněmecké otázce a Benešovým dekretům, vztahy se Saskem obdobnou mírou závažně poznamenány nebyly, naopak mohou těžit z dlouhé historie česko-saských kontaktů a ekonomické, sociální a kulturní blízkosti. Vztahy mezi ČR a Saskem můžeme nadále považovat za nadstandardní, k čemuž nepochybně přispívá skutečnost, že pro Sasko jsou dobré sousedské vztahy s ČR nejvyšší zahraniční prioritou.¹³²

Mezi klíčové priority české vlády ve vztahu k Sasku, potažmo SRN jako celku, patřila během roku 2016 – stejně jako v uplynulých letech – užší spolupráce v oblasti dopravní infrastruktury. Česká republika dlouhodobě usiluje o průlom v otázce

železničního spojení z Prahy do Drážďan a dále do Berlína a Hamburku. Tato trasa je pro ČR strategicky důležitá, neboť představuje napojení ČR na západoevropskou železniční síť a propojení s přístavy na severu Německa.¹³³ Vysokorychlostní propojení Prahy a Drážďan by poskytlo dodatečnou kapacitu vedle současné značně vytížené tratě podél Labe. Proto společně se Saskem usiluje ČR o zařazení tohoto projektu do Spolkového plánu dopravních cest.¹³⁴ V dubnu 2016 obě země dohodu na společném vybudování vysokorychlostní železnice stvrdily podpisem základního dokumentu česko-saského Evropského seskupení pro územní spolupráci (ESÚS); zároveň byl představen výsledek studie vedení trati (tzv. trasování). Nová trať by měla Německo a ČR spojit přeshraničním 26 km dlouhým tunelem pod Krušnými horami a jízdní dobu z Prahy do Drážďan by měla z dnešních víc než dvou hodin zkrátit na necelou hodinu. Zprovoznění tratě nicméně nelze očekávat dříve než po roce 2030.¹³⁵

Vedle železniční tratě z Prahy do Drážďan je další „dopravní“ prioritou české vlády ve vztahu k Sasku/SRN splavnění Labe. I proto byla tato otázka zařazena do programu jednání českého ministra dopravy Ťoka se saským premiérem Tillichem v únoru 2016. Česká vláda usiluje o uzavření mezinárodní dohody, která by formálně zakotvila režim na Labi stejným způsobem jako v případě Dunaje, Rýna či Odry. V přeshraničním úseku Labe je pro zajištění splavnosti rozhodující tzv. Plavební stupeň Děčín. Jak vysvětlil ministr Ťok, „projekt děčínského jezu nyní čeká fáze posuzování dopadů na životní prostředí, do kterého byla [...] v maximální možné míře zahrnuta biologická a kompenzační opatření tak, aby mohl obdržet kladné stanovisko posudků“.¹³⁶ V neposlední řadě došlo na konci roku 2016 v kontextu česko-saské dopravní infrastruktury k otevření posledního úseku dálnice D8 přes České středohoří. Slavnostního aktu se zúčastnil prezident Zeman, saský premiér Tillich, ministr financí Babiš, ministr dopravy Ťok a další čeští a saskí představitelé, naopak chyběl premiér Sobotka. Stavba dálnice D8, dlouhé 94 kilometrů, trvala celých 32 let.¹³⁷

K významným tématům česko-saských vztahů v průběhu roku 2016 patřilo dále řešení migrační krize, které se stalo předmětem jednání předsedy Senátu Štěcha a saského premiéra Tilliche na jeho únorové návštěvě v ČR. U obou politiků panovala shoda na tom, že je třeba zdůrazňovat připravenost západních zemí přijmout jen ty uprchlíky, kteří jsou ohroženi na životě. Předseda Senátu vyjádřil přesvědčení, že migrační politika SRN se postupně přibližuje postoji ČR a dalších zemí V4. Podle premiéra Tilliche panuje mezi oběma stranami shoda na tom, že „Česko i Německo chtějí pomocí efektivních opatření snížit počty uprchlíků, kteří míří do Německa. Jsme zajedno také v názoru, že není dobré, když v rámci EU existují národní řešení, která zhoršují možnost společného řešení.“¹³⁸

V neposlední řadě se rok 2016 nesl ve znamení rozvíjející se česko-saské spolupráce v oblasti vědy a investic. Po prvním ročníku Sasko-českého dne inovací, jenž se uskutečnil v říjnu 2015 na téma transferu vědy a technologií a podpory výzkumu, uspořádala Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko v Praze v září 2016 druhý ročník této akce, tentokrát na téma „Materiály a suroviny“. Česká politická reprezentace byla zastoupena místopředsedou vlády Bělobrádkem, který měl na starosti oblast vědy, výzkumu a inovací.¹³⁹ Přestože spolu ČR a Sasko v mnoha oblastech aktivně spolupracují, na poli výzkumu doposud Sasko více spolupracovalo se Slovenskem,

Maďarskem a Slovinskem. Vzhledem k tomu, že Sasko je v německém i evropském kontextu považováno za špičku výzkumu zejména ve zpracování materiálů a surovin, prohloubením spolupráce s touto spolkovou zemí se České republice otevírají nové, velmi perspektivní příležitosti. „*Saskému a českému výzkumu by se mohlo podařit napojit na mezinárodní vědeckou elitu a udržet si pozici, nebo ji znovu nalézat,*“ konstatovala v průběhu Sasko-českého dne inovací saská ministryně pro vědu a umění Eva-Maria Stangeová.¹⁴⁰

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Z hlediska hlavních aktérů české zahraniční politiky vůči SRN nedošlo během roku 2016 k žádným výrazným změnám v rozdělení kompetencí a rolí. Nejdůležitější roli při definování české politiky vůči Německu sehrávala vláda v čele s premiérem Sobotkou, pro kterého jsou česko-německé vztahy jednou z největších zahraničněpolitických priorit. Ústřední místo v procesu provádění české politiky vůči SRN zaujímal L. Zaorálkem vedené ministerstvo zahraničních věcí tradičně spravující bilaterální agendu a koordinující zejména politické vztahy vůči SRN (v rámci struktury ministerstva jde především o odbor států střední Evropy, řízený Tomášem Kafkou, a jeho oddělení německojazyčných zemí, vedené Janem Kreuterem). Významná byla role MZV spočívající v koordinování česko-německého strategického dialogu. V tomto ohledu došlo během roku 2016 k personální změně, když dosavadní koordinátor česko-německého strategického dialogu a zároveň politický tajemník ministerstva zahraničních věcí a ředitel Kabinetu ministra Petr Drulák opustil svoje dosavadní posty (údajně kvůli neshodám s ministrem zahraničních věcí Zaorálkem ohledně směřování české zahraniční politiky¹⁴¹) a stal se velvyslancem ve Francii. V listopadu 2016 na pozici koordinátora česko-německého strategického dialogu nastoupil náměstek pro řízení sekce evropské, Jakub Dürr, který dříve působil jako zástupce stálého představitele ČR při EU v Bruselu.

K další personální změně došlo na konci listopadu 2016, když ve funkci německého velvyslance v Praze skončil Arndt Freiherr Freytag von Loringhoven a záhy se stal šéfem zpravodajců Severoatlantické aliance.¹⁴² Na závěr jeho působení v roli velvyslance SRN v Praze premiér Sobotka poděkoval německému velvyslanci „*za jeho dvouletou činnost a vzájemnou spolupráci, která výrazně přispěla k dalšímu posílení česko-německých vztahů*“.¹⁴³ Osoba bývalého německého velvyslance A. F. Freytaga von Loringhovena byla významná i z toho důvodu, že přispěl k otevření česko-německého strategického dialogu a stal se jeho koordinátorem za německou stranu. Jeho odchod tak pro ČR znamenal velkou ztrátu, neboť přišla o výrazného „tahouna“ strategického dialogu na německé straně, který jej aktivně posouval vpřed. Novým velvyslancem SRN v Praze se měl stát Christoph Israng, německý zástupce při Organizaci pro zákaz chemických zbraní v nizozemském Haagu. Jde o zkušeného diplomata, blízkého kancléře Merkelové, který se mj. podílel na urovnání česko-bavorských vztahů v roce 2010.¹⁴⁴ Pozici koordinátora česko-německého strategického dialogu na

německé straně pak převzal Martin Kotthaus, sekční ředitel pro Evropu ministerstva zahraničních věcí SRN. Jeho pověřením funkcí koordinátora byla zároveň ukončena jistá asymetrie ve stanovení úrovně koordinátorů strategického dialogu, která byla původně nastavená z důvodu co největší efektivity a flexibilní a bezprostřední komunikace obou partnerů v Praze.¹⁴⁵

Jednotnou zahraničněpolitickou linií ČR vůči Německu narušoval svými protiprchlickými a proruskými postoji zejména prezident Zeman, čímž docházelo k oslabování koherence napříč aktéry české zahraniční politiky. Prezidentovy výroky také opakovaně poškozovaly obraz České republiky v očích německé veřejnosti a byly zároveň příčinou absence výraznější prezidentské linky v česko-německých vztazích.¹⁴⁶ Německá strana se nicméně s těmito projevy dvojkolejnosti české zahraniční politiky i na základě zkušeností s předchozím prezidentem Klausem byla schopná vyrovnat a vnímala Zemanovy výroky s rezervou.¹⁴⁷ Kromě prezidenta Zemana oslabovali jednotu zahraniční politiky ČR i např. ministr vnitra Chovanec a ministr financí Babiš se svými postoji v kontextu uprchlické krize, které se vymezovaly vůči politice premiéra Sobotky. Oba aktéři tím přispívali ke snižování důvěryhodnosti a předvídatelnosti ČR coby partnera Německa zejména v evropské politice.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Vztahy České republiky s Německem si v průzkumech veřejného mínění stabilně udržují poměrně dobrou pozici. Na základě šetření CVVM, které proběhlo v listopadu 2016, hodnotí 80 % dotázaných vztahy ČR s Německem jako dobré, zatímco jen 15 % je považuje za špatné. Přestože 80 % je poměrně vysoký podíl, staví Německo až za země, jako je Slovensko, Rakousko, Maďarsko, Polsko či Francie; o stejnou příčku se pak Německo dělí s Velkou Británií. Z hlediska dlouhodobého srovnání dosáhlo kladné vnímání vztahů ČR s Německem vrcholu při šetření v lednu 2015 (94 % vs. 3 % respondentů, považujících vztahy za špatné), i v důsledku německého přístupu k řešení migrační krize byl následně zaznamenán pokles na 82 % v prosinci 2015 a dále na 80 % v listopadu 2016.¹⁴⁸ Podobný trend bylo možné vysledovat i u hodnocení sympatií vůči Německu: zatímco v lednu 2015 označilo Německo jako „sympatické“ 63 % dotázaných, v prosinci 2015 a listopadu 2016 se k tomuto označení ve vztahu k Německu přihlásilo již jen 50 % respondentů.¹⁴⁹ A konečně pro 60 % respondentů je Německo dle průzkumu zveřejněného Nadací Friedricha Eberta v září 2016¹⁵⁰ zemí, která se těší největší míře jejich důvěry. Jde o vyšší míru důvěry, než jakou čeští respondenti připsali samotné České republice, které důvěruje 54 % obecné populace.¹⁵¹

Pro samotnou kancléřku Merkelovou byl nicméně rok 2016 z hlediska pocíťované důvěry na straně obyvatel ČR zdaleka nejpesimističtější. Podle šetření CVVM z prosince 2016 jí důvěřovalo pouze 16 % Čechů, zatímco nedůvěru jí vyjádřilo plných 74 %. Ve srovnání se všemi předchozími lety, kdy Merkelová působila v roli kancléřky, se jedná o nejnižší procento důvěřujících a naopak nejvyšší procento nedůvěřujících. V případě německého prezidenta Joachima Gaucka byl procentuální podíl

důvěřujících ještě nižší (10 %), nižší byl nicméně i podíl nedůvěřujících (11 %). Alarmující je, že oba dva nejvyšší německé představitele v oblíbenosti mezi Čechy předběhli takoví autoritářští vůdci, jako jsou Viktor Orbán a Vladimir Putin.¹⁵²

U příležitosti 20. výročí Česko-německé deklarace zadaly Česko-německý fond budoucnosti a Česko-německé diskusní fórum vypracování srovnávacího průzkumu veřejného mínění, zaměřeného na vzájemné vnímání obou zemí. Průzkum veřejného mínění na české straně uskutečnil STEM, německou část zajistil Institut pro demoskopii Allensbach. Průzkum, provedený v listopadu a prosinci 2016, přinesl celou řadu zajímavých zjištění o vnímání současného stavu česko-německých vztahů, které se neukázalo vždy jako lichotivé. Především z průzkumu vyplynulo, že v hodnocení vzájemných vztahů jsou Němci výrazně zdrženlivější než Češi a otázky vzájemných vztahů nevěnují takovou pozornost jako jejich východní sousedé.¹⁵³ Česko-německé vztahy považuje za spíše a velmi dobré 43 % Němců, 15 % je hodnotí jako spíše a velmi špatné a celých 42 % „neví“. Pozitivnější hodnocení česko-německých vztahů bylo zaznamenáno mezi obyvateli bývalého východního Německa (51 % se vyslovilo pro spíše a velmi dobré vztahy, 12 % za spíše a velmi špatné a opět poměrně vysoké procento obyvatelstva, 37 %, nemá na danou otázku názor) a dále obyvatelů příhraničních spolkových zemí, Bavorska (50 % pro spíše a velmi dobré) a Saska (51 %). Na druhé straně hranice hodnotí vzájemné vztahy jako spíše a velmi dobré 84 % Čechů, zatímco jako spíše a velmi špatné jen 12 %. Oproti německým partnerům zůstávají pouhá 4 % respondentů bez názoru. Poněkud překvapivé výsledky přináší průzkum hodnocení česko-německých vztahů v českém pohraničí (tedy v okresech u hranice s Německem), které je charakteristické vysokou hustotou vzájemné spolupráce, tradičně kladně hodnocené; přesto se mezi obyvateli příhraničních oblastí najde více těch, kteří česko-německé vztahy vnímají jako spíše a velmi špatné (16 %), než na celorepublikové úrovni.¹⁵⁴

Při hodnocení vzájemných vztahů musíme brát v potaz zájem o dění a vývoj v sousední zemi, stejně jako vzájemný cestovní ruch či osobní znalost obyvatel sousední země, což se sebou navzájem souvisí. Výrazně kladněji vnímali česko-německé vztahy respondenti se zájmem o dění – na německé straně šlo o tři pětiny respondentů, zatímco na české dokonce o téměř 90 %. Ti Němci, kteří navštívili ČR vícekrát, hodnotí vztahy jako spíše nebo velmi dobré z 60 % (ekvivalent na české straně dosahuje 86 %). U Němců, kteří mají mezi Čechy známé, pak kladné hodnocení stoupá ještě výše, na 70 %.¹⁵⁵

Zajímavé je také sledovat vzájemné vnímání charakteristik obou zemí. Čeští respondenti vnímali Německo především jako moderní zemi (45 %) s vysokou životní úrovní (75 %) a velkým vlivem (54 %); v menší míře jí připisovali národní hrstot (37 %) a otevřenost světu (28 %). O něco méně pozitivněji ji hodnotili z turistického hlediska (27 %), z hlediska vhodnosti k podnikání (24 %) či z hlediska pohostinnosti. V očích Němců je ČR turisticky zajímavá (44 %) a pohostinná země (53 %), vhodná také k podnikání (36 %). Jako moderní zemi vnímá Českou republiku 19 % Němců, nicméně vysokou životní úroveň jí připisuje jen 7 % z nich a vliv pak jen pouhé 1 %.¹⁵⁶

Tradiční součástí průzkumů veřejného mínění ve vztahu k Německu jsou i otázky minulosti, zejména odsun sudetských Němců a Benešovy dekrety. Šetření CVVM,

kteří proběhlo v listopadu 2016, ukázalo, že poválečný odsun sudetských Němců považuje za spravedlivý 37 % Čechů, přičemž velmi podobný podíl respondentů, 38 %, naopak vnímá odsun jako nespravedlivý; 25 % dotázaných se domnívá, že odsun sice byl nespravedlivý, ale za minulosti je potřeba udělat tlustou čáru, zatímco 9 % je přesvědčeno, že odsun byl nespravedlivý a je třeba se za něj omluvit, 4 % si myslí, že kromě omluvy je potřeba také poskytnout odškodnění nebo vrátit majetek postiženým. Poměrně vysoký podíl respondentů (25 %) neví, jak by měl odpovědět, popř. se o danou problematiku nezajímá. Od posledního obdobného šetření ze strany CVVM se vnímání poválečného odsunu sudetských Němců výrazně nezměnilo, z dlouhodobého hlediska je nicméně možné sledovat postupné oslabování názoru, že odsun byl spravedlivý, a naopak posilování názoru, že šlo o nespravedlivý akt. Celkově také narůstá podíl respondentů, kteří na odsun nemají názor nebo se o něj nezajímají. Z šetření nicméně také vyplývá, že podle 43 % Čechů by měly i nadále platit Benešovy dekrety, jež odsunu poskytly právní rámec, zatímco jen 12 % se vyslovilo pro jejich zrušení. Téměř dvě pětiny respondentů jsou přitom přesvědčeny, že Benešovy dekrety negativně ovlivňují česko-německé vztahy.¹⁵⁷

ZÁVĚR

Česká politika vůči SRN se v roce 2016 v mnoha ohledech nesla ve znamení kontinuity s předchozími lety. Převažovala decentralizovaná, prakticky orientovaná a depolitizovaná spolupráce. Nejvýraznější zátěž pro česko-německé vztahy pramenila z otázky zvládnutí migrační krize, která byla v českém politickém a veřejném prostoru výrazně politizována. Je nicméně třeba připomenout, že česká a německá strana se neshodovaly v názoru na povinné relokační kvóty pro uprchlíky, zatímco v řadě jiných otázek měly obě země podobný názor (např. důraz na ochranu vnějších hranic EU, řešení příčin migrace nebo přijímání opatření na zamezení velkého přílivu migrantů). Odpor vůči povinným kvótám panoval napříč českými politickými stranami a na politické scéně byl tudíž doprovázen minimální polarizací. Naopak silná polarizace se objevila v kontextu minulostní agendy u příležitosti vystoupení ministra kultury Hermana na sudetoněmeckém sjezdu v Norimberku, které vyvolalo jak podpurné, tak velmi kritické reakce. Obecně ale platí, že v otázkách minulosti pokračoval trend depolitizace z předešlých let a panovala většinová shoda, že jejich řešení patří spíše do rukou historiků než politiků.

V souladu s předchozími lety můžeme i v roce 2016 označit českou politiku vůči SRN za převážně proaktivní a spolupracující. Výrazem tohoto přístupu byl rozvoj česko-německého strategického dialogu, který částečně vyrovnával dlouhodobý deficit chybějící strategie české politiky vůči SRN. Jestliže česká vláda ve svém programovém prohlášení deklarovala úsilí o prohloubení strategického dialogu, můžeme konstatovat, že se jí to podařilo. Česko-německý strategický dialog se v mnohých ohledech zdárně rozvíjel, i když označení „strategický“ ve většině oblastí stále pokulhávalo za realitou. Je nicméně možné vyzdvihnout několik témat v rámci ČN SD, u kterých se ve sledovaném období začal ukazovat strategický význam. V rámci dia-

logu k migraci obě strany věcným a konstruktivním způsobem překonávají názorové rozdíly a usilují o zasazení řešení migrační krize do evropského rámce, což je vysoce žádoucí (výzvou ovšem zůstává přenést tento přístup za rámec pracovní skupiny a „prosadit“ jej ve společnosti a na domácí politické scéně, kde je evropský, nadnárodní přístup většinově odmítán). Prohlubování spolupráce v oblasti aplikovaného výzkumu a vývoje, kde dochází ke značné synergii priorit v kontextu postupující „čtvrté průmyslové revoluce“, se vzhledem k obrovské provázanosti českého a německého hospodářství také jeví jako velmi strategické. A konečně v oblasti bezpečnosti a obrany nabývá česko-německá spolupráce strategickou dimenzi s výrazným evropským přesahem a jasným propojením s unijními i aliančními prioritami. Z dlouhodobého hlediska se jeví jako významný socializační efekt, který s sebou česko-německý strategický dialog nese a který může představovat silný pilíř česko-německých vztahů do budoucna.

Největším hendikepem české politiky vůči SRN vzhledem k provázanosti bilaterální česko-německé agendy a evropské politiky zůstávala chybějící jednotu politické reprezentace jak ve vládě, tak ve vztazích vláda–prezident a absence dlouhodobé strategie vůči EU, která by byla schopná najít podporu napříč politickým spektrem. S reaktivním přístupem, jenž charakterizuje českou evropskou politiku, a s nejistotou ohledně povahy politiky po parlamentních volbách v roce 2017, nemůže Česká republika očekávat, že bude pro Německo skutečně strategickým partnerem. V tomto smyslu má i jinak poměrně úspěšný česko-německý strategický dialog rezervy – až na čestné výjimky z něj nečiší výrazný evropský přesah, který by německá strana jistě ocenila.

Poznámky

- ¹ Autorka děkuje za cenné konzultace, podněty a důvěru Vladimíru Handlovi a dále pracovníkům Ministerstva zahraničních věcí ČR, Ministerstva obrany ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva kultury ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Ministerstva životního prostředí ČR, Ministerstva dopravy ČR, Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva zdravotnictví ČR a Ministerstva zemědělství ČR, Úřadu vlády ČR a Velvyslanectví ČR v Berlíně za poskytnuté informace a rozhovory.
- ² *Vztah Německa s ČR je výborný, libovala si Merkelová v Praze. Neshoda na kvótách ale trvá.* Novinky.cz, 25. 8. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/domaci/412881-vztah-nemecka-s-cr-je-vyborny-libovala-si-merkelova-v-praze-neshoda-na-kvotach-ale-trva.html>.
- ³ *Návštěva Merkelové skončila, Česko a Německo dál rozdělují kvóty.* Novinky.cz, 25. 8. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/domaci/412857-navsteva-merkelove-skoncila-cesko-a-nemecko-dal-rozdeluji-kvoty.html>.
- ⁴ *ČR a SRN se shodují v řadě témat spojených s migrací.* ČTK, 25. 8. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cr-a-srn-se-shoduji-v-rade-temat-spojonych-s-migraci/1385564>.
- ⁵ *Merkelová přijede do Prahy jednat se Sobotkou a Zemanem.* Pražský deník, 23. 8. 2016. On-line: http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/merkelova-prijede-do-prahy-jednat-se-sobotkou-a-zemanem-20160823.html.
- ⁶ MZV ČR: *Ministři Zaorálek a Steinmeier pro Právo: Podržet Evropu*, 15. 6. 2016. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_zaoralka_2016/x2016_06_15_spolecny_clanek_ministru_zaoralka_a.html.

- ⁷ Merkelová přijede do Prahy jednat se Sobotkou a Zemanem, op. cit.
- ⁸ Handl, Vladimír (2016): Spolková republika Německo v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2015. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 87.
- ⁹ Vláda ČR: *Programové prohlášení Vlády České republiky*, 14. 2. 2014, s. 17. On-line: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-unor-2014.pdf>; MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, 13. 7. 2015, s. 12. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html.
- ¹⁰ Eberle, Jakub–Handl, Vladimír (2016): *Strategie české politiky vůči Německu*. Policy paper. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 3. On-line: http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/2016/PP_Eberle_Handl_2016.pdf.
- ¹¹ Tamtéž, s. 3.
- ¹² Tamtéž, s. 9–10.
- ¹³ Kratochvíl, Petr: *K Visegrádu zády, k Berlínu čelem*. iHNed.cz, 30. 11. 2016. On-line: <http://archiv.ihned.cz/c1-65537370-k-visegradu-zady-k-berlinu-celem>; Kratochvíl, Petr: *Přece jenom bychom se mohli od polské politiky něco naučit*. iHNed.cz, 12. 12. 2016. On-line: <http://nazory.ihned.cz/komentare/c1-65554110-prece-jenom-bychom-se-mohli-od-polske-politiky-neco-naucit>.
- ¹⁴ Dostál, Vít: *K pokrytectví zády, ke střední Evropě čelem*. AMO, 1. 12. 2016. On-line: <http://amo.blog.ihned.cz/c1-65539780-k-pokrytectvi-zady-ke-stredni-evrope-celem>.
- ¹⁵ Dostál, Vít: *I Německo i Visegrád: Pokračování polemiky s Petrem Kratochvílem*. AMO, 2. 1. 2017. On-line: <http://www.amo.cz/cs/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku/i-nemecko-i-visegrad-pokracovani-polemiky-s-petrem-kratochvilem/>.
- ¹⁶ Jde o pracovní skupiny (PS): PS 1 Zahraniční a evropská politika (včetně platformy Migrace), PS 2 Kultura, jazyk a mládež, PS 3 Trh práce a duální vzdělávání, PS 4 Výzkum a vývoj, PS 5 Energetika, ochrana klimatu a životního prostředí, PS 6 Přeprava a doprava, PS 7 Zdraví a drogy, PS 8 Bezpečnostní a obranná politika, PS 9 Zemědělství.
- ¹⁷ *Společné prohlášení ke strategickému dialogu mezi Ministerstvem zahraničních věcí České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Spolkové republiky Německo jako novém rámci pro česko-německé vztahy*. Berlín, 3. 7. 2015. On-line: http://www.prag.diplo.de/contentblob/4562604/Daten/5624368/download_GemeinsameErklaerung_SD_cz.pdf.
- ¹⁸ Rozhovor s diplomatem MZV ČR, 26. 4. 2017.
- ¹⁹ Rozhovor s diplomatem MZV ČR, 7. 4. 2017.
- ²⁰ Emailová komunikace s Janem Chmelíčkem (MZV ČR), 10. 5. 2017.
- ²¹ Tallis, Benjamin (2016): *Czech-German Relations: A Dialogue in Place of Strategy, in Hope of Strategy and in Need of Strategy*. Policy paper. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. On-line: http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/Tallis_12_2016_Czech_German%20Relations.pdf.
- ²² Tamtéž, s. 6.
- ²³ Rozhovor s diplomatem MZV ČR, 7. 4. 2017.
- ²⁴ Vláda ČR: *Premiér Sobotka v Poslanecké sněmovně: Prioritou české zahraniční politiky zůstává stabilní a silná Evropa*, 11. 11. 2016. On-line: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-sobotka-v-poslanecke-snemovne-prioritou-ceske-zahranicni-politiky-zustava-stabilni-a-silna-evropa--150707/>.
- ²⁵ Dostál, Vít et al. (2017): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2017*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, s. 8–9. On-line: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/03/Agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2017.pdf>.
- ²⁶ Emailová komunikace s Janem Chmelíčkem (MZV ČR), 10. 5. 2017.
- ²⁷ *Prezident republiky Miloš Zeman přijal na Pražském hradě kancléřku Spolkové republiky Německo*. Bulletin *Česká zahraniční politika*. Data, 3. čtvrtletí, 25. 8. 2016, s. 14.

- ²⁸ *Premiér B. Sobotka jednal s kancléřkou A. Merkelovou o budoucnosti EU, migraci a spolupráci v dopravě a moderních technologiích.* Bulletin Česká zahraniční politika. Data, 3. čtvrtletí, 25. 8. 2016, s. 38.
- ²⁹ *Návštěva Merkelové skončila, Česko a Německo dál rozdělují kvóty,* op. cit.
- ³⁰ *Jako s horkým bramborem. ČR čeká, až Němci vyjasní postavení iráckých křesťanů.* Novinky.cz, 10. 4. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/domaci/400042-jako-s-horkym-bramborem-cr-cka-az-nemci-vyjasni-postaveni-irackych-krestanu.html>.
- ³¹ Tamtéž.
- ³² *Luděk Niedermayer ve Dvaceti minutách Radiožurnálu.* Český rozhlas, 20. 5. 2016. On-line: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/dvacetminut/_zprava/1615957.
- ³³ *Předseda Senátu Štěch předal A. Merkelové výzvu k ukončení protiruských sankcí.* Bulletin Česká zahraniční politika. Data, 3. čtvrtletí, 25. 8. 2016, s. 20.
- ³⁴ *Vztah Německa s ČR je výborný, libovala si Merkelová v Praze. Neshoda na kvótách ale trvá,* op. cit.
- ³⁵ *Předseda Senátu Štěch předal A. Merkelové výzvu k ukončení protiruských sankcí,* op. cit.
- ³⁶ PS PČR: Vojtěch Filip (KSČM), stenozáznam části projednávání bodu pořadu schůze PS PČR č. 256, 1. 12. 2016. On-line: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/053schuz/bqbs/b08825601.htm>.
- ³⁷ *Filip vyzývá Hermana k odchodu, ten to má za snahu o zviditelnění.* ČTK, 29. 10. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/filip-vyzyva-hermana-k-odchodu-ten-to-ma-za-snahu-o-zviditelneni/1409815>.
- ³⁸ PS PČR: Marta Semelová (KSČM), stenozáznam části projednávání bodu pořadu schůze PS PČR č. 256, 1. 12. 2016. On-line: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/053schuz/bqbs/b08825601.htm>.
- ³⁹ *Herman: Zeman moji cestu za sudetskými Němci podpořil. Ovocák: Šokující!* Echo24, 18. 5. 2016. On-line: <http://echo24.cz/a/wHymL/herman-zeman-moji-cestu-za-sudetskymi-nemci-podporil-ovcacek-sokujici>.
- ⁴⁰ Tamtéž.
- ⁴¹ *Sudetští Němci jako oběti Čechů? Máme tu novou pravdu, zuří Klaus.* EuroZprávy.cz, 18. 5. 2016. On-line: <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/155646-sudetsti-nemci-jako-obeti-cechu-mame-tu-novou-pravdu-zuri-klaus/>.
- ⁴² *Český ministr na sudetoněmeckém srazu? Přirozený vývoj, tvrdí politici. Vadí Hradu a komunistům.* Lidovky.cz, 14. 5. 2016. On-line: http://www.lidovky.cz/prirozeny-vyvoj-logicky-krok-hodnoti-politici-ucast-hermana-na-sudetonemeckem-sjezdu-gl9-/zpravy-domov.aspx?c=A160513_155146_ln_domov_ele.
- ⁴³ Tamtéž.
- ⁴⁴ Tamtéž.
- ⁴⁵ *Herman: Zeman moji cestu za sudetskými Němci podpořil. Ovocák: Šokující!*, op. cit.
- ⁴⁶ Prezident ČR: *Rozhovor prezidenta republiky pro Deník*, 6. 6. 2016. On-line: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik-21-12734>.
- ⁴⁷ *Premiér B. Sobotka jednal s kancléřkou A. Merkelovou o budoucnosti EU, migraci a spolupráci v dopravě a moderních technologiích.* Bulletin Zahraniční politika České republiky. Data, 3. čtvrtletí 2016, 25. 8. 2016 s. 38.
- ⁴⁸ *Prezident republiky Miloš Zeman přijal na Pražském hradě kancléřku Spolkové republiky Německo,* op. cit.
- ⁴⁹ *Návštěva Angely Merkelové na ČVUT: Tématem jednání byla spolupráce v kybernetice, robotice, digitalizaci, a aktivitách Průmyslu 4.0.* České vysoké učení technické v Praze. On-line: <http://kyr.fel.cvut.cz/navsteva-angely-merkelove-na-cvut-tematem-jednani-byla-spoluprace-v-kybernetice-robotice>.

- ⁵⁰ ČSSD: *Předseda ČSSD B. Sobotka se sešel s německým vicekancléřem Sigmarem Gabrielem*, 9. 4. 2016. On-line: <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/fotogalerie/predseda-cssd-b-sobotka-se-sesel-s-nemeckym-vicekanclerem-sigmarem-gabrielem/>.
- ⁵¹ ČSSD: *Předseda ČSSD Bohuslav Sobotka v Berlíně odhalil pamětní desku Antonína Hampla*, 20. 5. 2016. On-line: <https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/predseda-cssd-bohuslav-sobotka-dnes-v-berline-odhalil-pametni-desku-antonina-hampla/>.
- ⁵² MZV ČR: *Ministr zahraničí Lubomír Zaorálek v Berlíně*, 16. 6. 2016. On-line: http://www.mzv.cz/berlin/cz/aktuality/ministr_zahranici_lubomir_zaoralek_v.html.
- ⁵³ MZV ČR: *Zaorálek, Lubomír: Síla Německa a slabost Evropy: překonání paradoxu*. Projev na Humboldtově univerzitě v Berlíně, 15. 6. 2016. On-line: http://www.mzv.cz/berlin/cz/aktuality/ministr_zahranici_lubomir_zaoralek_v.html.
- ⁵⁴ *Mezi Prahou a Berlínem není propast*. Euroskop, 2. 8. 2016. On-line: <https://www.euroskop.cz/8801/27711/clanek/mezi-prahou-a-berlinem-neni-propast/>.
- ⁵⁵ *ČR a SRN se shodují v řadě témat spojených s migrací*. ČTK, 25. 8. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cr-a-srn-se-shoduji-v-rade-temat-spojonych-s-migraci/1385564>.
- ⁵⁶ Tamtéž.
- ⁵⁷ MZV ČR: *Zaorálek, Lubomír: Síla Německa a slabost Evropy: překonání paradoxu*, op. cit.
- ⁵⁸ *Česko a Německo zakládá pracovní skupinu k migraci, povede ji Špidla*. Aktuálně.cz, 9. 11. 2015. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-a-nemecko-zaklada-pracovni-skupinu-k-migraci-povede-ji/r~a94220de86e311e599c80025900fea04/>.
- ⁵⁹ Tamtéž.
- ⁶⁰ MZV ČR: *Strategický dialog s Německem: vznik pracovní skupiny k migraci a integraci*, 19. 1. 2016. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2016/tiskove_zpravy/x2016_01_19_strategicky_dialog_s_nemeckem_vznik.html.
- ⁶¹ MZV ČR: *Declaration on the occasion of the third Dialogue on Migration and Integration in the context of the German-Czech Strategic Dialogue in Prague on 28 November 2016*. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2016/tiskove_zpravy/x2016_11_28_cesko_nemecky_dialog_k_migraci.html.
- ⁶² Emailová komunikace s Janem Chmelíčkem (MZV ČR), 10. 5. 2017.
- ⁶³ Tamtéž.
- ⁶⁴ *Mezi Prahou a Berlínem není propast*, op. cit.
- ⁶⁵ CVVM: *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků – prosinec 2016*, 13. 1. 2017. On-line: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/2132-postoj-ceske-verejnosti-k-prijimani-uprchliku-prosinec-2016>.
- ⁶⁶ Krpec, Oldřich–Hodulák, Vladan (2016): *Contemporary Czech-German Economic Relations (2005–2015)*. In: Dančák, Břetislav–Hloušek, Vít (eds.): *Towards Partnership. The Third Decade of Czech-German Relations*. Brno: MuniPress, s. 105–106.
- ⁶⁷ MZV ČR: *Česko-německý zahraniční obchod v r. 2016 dosáhl nového rekordu: 80,7 mld. €*. Velvyslanectví ČR v Berlíně, 23. 2. 2017. On-line: http://www.mzv.cz/berlin/cz/obchod_a_ekonomika/cesko_nemecke_hospodarske_vztahy/cesko_nemecky_zahranicni_obchod_v_r_2016.html.
- ⁶⁸ Tamtéž.
- ⁶⁹ Tamtéž.
- ⁷⁰ Tamtéž.
- ⁷¹ *Konjunkturální průzkum 2016. Ekonomická situace a očekávání německých investorů v Česku*. ČNOPK, 5. 4. 2016. On-line: http://tschechien.ahk.de/fileadmin/ahk_tschechien/Presse/PM_2016/CNOPK_konjunkturalni_pruzkum_2016.pdf.
- ⁷² Tamtéž.
- ⁷³ *Průmyslová revoluce 4.0: Za 10 let se továrny budou řídit samy a produktivita vzroste o třetinu*. iHNed.cz, 17. 5. 2015. On-line: <https://byznys.ihted.cz/c1-64009970-prumyslova-revoluce-4-0-za-10-let-se-tovarny-budou-ridit-samy-a-produktivita-vzroste-o-tretinu>.

- ⁷⁴ Česká republika a Německo prohloubí spolupráci v oblasti Průmyslu 4.0. CzechInvest, 26. 8. 2016. On-line: <http://www.czechinvest.org/ceska-republika-a-nemecko-prohloubi-spolupraci-v-oblasti-prumyslu-40>.
- ⁷⁵ Vláda ČR: *Premiér Sobotka: S kancléřkou Merkelovou jsme jednali o budoucnosti EU, migraci a spolupráci v dopravě a moderních technologiích*, 25. 8. 2016. On-line: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-s-kanclerkou-merkelovou-jsme-jednali-o-budoucnosti-eu--migraci-a-spolupraci-v-doprave-a-modernich-technologiich--147905/>.
- ⁷⁶ *Fraunhofer-Gesellschaft. Profil und Struktur*. On-line: <https://www.fraunhofer.de/de/ueber-fraunhofer/profil-struktur.html>.
- ⁷⁷ *Deutsch-Tschechischer Fraunhofer-Technologie-Dialog*, 19. 10. 2016. On-line: http://www.prag.diplo.de/contentblob/4901744/Daten/6983148/fraunhofer_tag_prgramm.pdf.
- ⁷⁸ Vláda ČR: *Memorandum o spolupráci s Fraunhoferovou společností posílí český aplikovaný výzkum*, 19. 10. 2016. On-line: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/pavel-belobradek/aktualne/memorandum-o-spolupraci-s-fraunhoferovou-spolecnosti-posili-cesky-aplikovany-vyzkum-149909/>.
- ⁷⁹ Telefonický rozhovor s pracovníkem Úřadu vlády ČR, 13. 5. 2017.
- ⁸⁰ Tamtéž.
- ⁸¹ *Zahraniční investoři odsávají z Česka stovky miliard korun*. Echo24, 2. 3. 2016. On-line: <http://echo24.cz/a/wGiv9/zahranicni-investori-odsavaji-z-ceska-stovky-miliard-korun>.
- ⁸² Vláda ČR: *Analýza odlivu zisků: Důsledky pro českou ekonomiku a návrhy opatření*. Úřad vlády ČR, listopad 2016. On-line: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Analýza-odlivu-zisku.pdf>, s. 3.
- ⁸³ Vláda ČR: *Premiér Sobotka: Odliv zisků z České republiky je neúměrně vysoký, problém chci začít řešit*, 14. 11. 2016. On-line: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-odliv-zisku-z-ceske-republiky-je-neumerne-vysoky--problem-chci-zacit-resit--150736/>.
- ⁸⁴ Emailová komunikace s Robertem Buřičem (MV ČR), 17. 6. 2016.
- ⁸⁵ *Začíná platit česko-německá dohoda o policejní spolupráci*. iDNES.cz, 1. 10. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/cesko-nemecka-dohoda-o-spolupraci-policie-flu/domaci.aspx?c=A161001_071201_domaci_pku.
- ⁸⁶ *Německý policejní zásah v Česku? Od října nic neobvyklého*. ČT24, 1. 10. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1924279-nemecky-policejni-zasah-v-cesku-od-rijna-nic-neobvykleho>.
- ⁸⁷ *Chovanec: Německo rozumí českému přístupu ke kvótám*. ČTK, 28. 9. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/chovanec-nemecko-rozumi-ceskemu-pristupu-ke-kvotam/1397950>.
- ⁸⁸ Telefonická komunikace s Mario Scholzem (Sb. Grenzüberschreitende Zusammenarbeit, Direktionsbüro, Polizeidirektion Dresden, Polizei Sachsen), 7. 6. 2016.
- ⁸⁹ Telefonický rozhovor s Robertem Buřičem (MV ČR), 18. 5. 2017.
- ⁹⁰ *Souhrn Výroční zprávy o stavu ve věcech drog v ČR v r. 2015*. Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti. On-line: <https://www.drogy-info.cz/drogy-a-situace-2015/souhrn-vyrocnizpravy-o-stavu-ve-vecich-drog-v-cr-v-r-2015/>.
- ⁹¹ Telefonický rozhovor s Robertem Buřičem (MV ČR), 18. 5. 2017; emailová komunikace s Marcelou Kubicovou (MZ ČR), 3. 5. 2017.
- ⁹² Emailová komunikace s Marcelou Kubicovou (MZ ČR), 3. 5. 2017.
- ⁹³ *Revolution Train. Protidrogový vlak*. On-line: <http://www.revolutiontrain.cz/v2/aktuality.php>.
- ⁹⁴ Urbanovská, Jana–Kříž, Zdeněk (2016): *The Security Dimension of Czech-German Cooperation*. In: Dančák, Břetislav–Hloušek, Vít (eds.): *Towards Partnership. The Third Decade of Czech-German Relations*. Brno: Mupress, s. 179–180.
- ⁹⁵ Rozhovor s Ondřejem Vlčkem (MO ČR), 14. 4. 2016.
- ⁹⁶ Rozhovor s Ondřejem Vlčkem (MO ČR), 30. 3. 2017; emailová komunikace s přídělcem obrany při Velvyslanectví ČR v Berlíně, 14. 4. 2016.
- ⁹⁷ AČR: *Spolupráce armád ČR a Německa se prohlubuje*, 10. 6. 2016. On-line: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/spoluprace-armad-cr-a-nemecka-se-prohlubuje-123994/>.

- ⁹⁸ *Dny NATO v Ostravě & Dny vzdušných sil AČR, 16.–17. 9. 2017.* On-line: <http://www.natodays.cz/uplynule-rocniky>.
- ⁹⁹ AČR: *Spolupráce armád ČR a Německa se prohlubuje*, op. cit.
- ¹⁰⁰ MO ČR: *Dopis o záměru Ministerstva obrany České republiky a Spolkového ministerstva obrany Spolkové republiky Německo o aflaci 4. (CZE) brigády rychlého nasazení k 10. (DEU) tankové divizi v rámci alianční iniciativy rámcových zemí (Framework Nations Concept – FNC)*, 15. 2. 2017. On-line: <http://www.mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/dohoda-cr-srn-original.pdf>.
- ¹⁰¹ *Bojové uskupení EU cvičí v Německu, účastní se i čeští vojáci.* Euroskop, 19. 4. 2016. On-line: <https://www.euroskop.cz/8955/27259/clanek/bojove-uskupeni-eu-cvici-v-nemecku-ucasti-se-i-cesti-vojaci/>.
- ¹⁰² Handl, Vladimír (2010): Češi a Němci jako spojenci: sblížení strategické kultury. In: Drulák, Petr–Střítecký, Vít et al. (eds.): *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 147.
- ¹⁰³ Rozhovor s Ondřejem Vlčkem (MO ČR), 30. 3. 2017.
- ¹⁰⁴ *Požadavek na vrácení majetku Němcům je zpátky, soud zrušil změnu stanov.* iDNES.cz, 1. 2. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/soud-zrusil-zmenu-stanov-sudetskych-nemcu-fkf-/zahranicni.aspx?c=A160201_162014_zahranicni_ane.
- ¹⁰⁵ *Sudetendeutsche geben Kampf für die alte Heimat auf.* Augsburgs Allgemeine, 28. 2. 2016. On-line: <http://www.augsburger-allgemeine.de/bayern/Sudetendeutsche-geben-Kampf-fuer-die-alte-Heimat-auf-id37084907.html>.
- ¹⁰⁶ *Posselt má drtivou většinu. Dál povede sudetské Němce.* Echo24, 27. 2. 2016. On-line: <http://echo24.cz/a/iemEX/posselt-ma-drtivou-vetsinu-dal-povede-sudetske-nemce>.
- ¹⁰⁷ *Sobotka: Udržíme-li společnou Evropu, nemohou se události jako mnichovská dohoda opakovat.* Aktuálně.cz, 10. 3. 2016. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sobotka-eu-je-prevence-toho-aby-se-opakovala-mnichovska-doho/r~bb9a67a2e6ea11e584160025900fea04/>.
- ¹⁰⁸ KDU-ČSL: *Ministr kultury navštívil Sudetoněmecké dny v Norimberku*, 16. 5. 2016. On-line: <http://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2016/ministr-kultury-navstivil-sudetonemecke-dny-v-nori>.
- ¹⁰⁹ *Ministr Daniel Herman přečte zdravici na sudetoněmeckém sjezdu v Norimberku.* Český rozhlas, 15. 5. 2016. On-line: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/ministr-daniel-herman-precte-zdravici-na-sudetonemeckem-sjezdu-v-norimberku_201605150716_mtaborska.
- ¹¹⁰ *Daniel Herman a Posselt dostali cenu česko-německého porozumění.* ČTK, 12. 12. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/daniel-herman-a-posselt-dostali-cenu-cesko-nemeckeho-porozumeni/1426608>.
- ¹¹¹ *Sobotka: Sudetské Němce potřebujeme jako spojence kvůli rizikům v Evropě.* ČTK, 21. 5. 2016. On-line: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1792754-sobotka-sudetske-nemce-potrebujeme-jako-spojence-kvuli-rizikum-v-evrope>.
- ¹¹² *Prag geht auf Vertriebene zu.* FAZ, 22. 5. 2016. On-line: <http://www.faz.net/aktuell/politik/annaehrerung-aus-prag-an-sudetendeutsche-14247029.html>.
- ¹¹³ *Premiéři ČR a Bavorska zahájili v Norimberku výstavu o Karlu IV.* ČTK, 19. 10. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/premieri-cr-a-bavorska-zahajili-v-norimberku-vystavu-o-karlu-iv/1405962>.
- ¹¹⁴ Rozhovor s německým diplomatem, 11. 4. 2017.
- ¹¹⁵ *Téma roku 2016: Aktivní občanství tváří v tvář výzvam 21. století.* Česko-německý fond budoucnosti. On-line: <http://fb.cz/aktuality/tema-roku/2016-aktivni-obcanstvi-tvari-v-tvar-vyzvam-21-stoleti>.
- ¹¹⁶ *Zástupci Česka a Německa: „Ke zvládnutí migrační krize je třeba evropský přístup!“* Česko-německý fond budoucnosti, 26. 9. 2016. On-line: <http://fb.cz/aktuality/aktuality/zastupci-ceska-a-nemecka-ke-zvladnuti-migracni-krize-je-treba-evropsky-pristup>.
- ¹¹⁷ Emailová komunikace s Martinem Hořákem (Česko-německý fond budoucnosti), 26. 5. 2017.

- ¹¹⁸ Zastoupení Svobodného státu Bavorsko v České republice. On-line: <http://www.bayern.de/staatsregierung/bayern-in-prag/bavorsko-v-praze/ulohy-a-cile-zastoupeni/>; Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko v Praze. On-line: <https://www.sachsen.de/cz/2997.htm>.
- ¹¹⁹ Eberle, Jakub–Handl, Vladimír (2016): *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*. Policy paper. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 71.
- ¹²⁰ *Prag geht auf Vertriebene zu*, op. cit.
- ¹²¹ *Premiér B. Sobotka jednal s ministerským předsedou Bavorska o modernizaci železnic i prohlubování spolupráce*. Bulletin *Zahraniční politika České republiky. Data*, 1. čtvrtletí 2016, 10. 3. 2016, s. 75–76.
- ¹²² Rozhovor s německým diplomatem, 11. 4. 2017.
- ¹²³ *Rychlé vlaky do Bavorska. Slibů a memorand přibývá, silnice dál vládne*. iDNES.cz, 23. 6. 2016. On-line: http://ekonomika.idnes.cz/dalsi-sliby-o-rychlejsich-vlakich-do-bavorska-faj-eko-doprava.aspx?c=A160623_170626_eko-doprava_suj.
- ¹²⁴ *Premiér B. Sobotka jednal s ministerským předsedou Bavorska o modernizaci železnic i prohlubování spolupráce*, op. cit.
- ¹²⁵ MZV ČR: *Otevření Česko-bavorské vysokoškolské agentury na univerzitě v Řezně*. Generální konzulát ČR v Mnichově, 19. 12. 2016. On-line: http://www.mzv.cz/munich/cz/bilateralni_vztahy/otevreni_cesko_bavorske_vysokoskolske.html.
- ¹²⁶ *Entwicklungsgutachten für den bayerisch-tschechischen Grenzraum*. Bayerisches Staatsministerium der Finanzen, für Landesentwicklung und Heimat, Ministerium für Regionale Entwicklung der Tschechischen Republik, 2016. On-line: https://www.landesentwicklung-bayern.de/fileadmin/user_upload/landesentwicklung/Dokumente_und_Cover/Projekte/151120_Entwicklungsgutachten_BY-CZ_DE_final.pdf.
- ¹²⁷ *Představení znaleckého posudku rozvoje bavorsko-českého příhraničí*. Evropský region Dunaj Vltava, 29. 2. 2016. On-line: <http://www.evropskyregion.cz/clanky/predstaveni-znaleckeho-posudku-rozvoje-bavorsko-ceskeho-prihranici-352.html>.
- ¹²⁸ MZV ČR: *Ujednání o přeshraniční spolupráci zdravotnických záchranných služeb mezi Ministerstvem vnitra, stavebnictví a dopravy Svobodného státu Bavorsko a Karlovarským krajem a Plzeňským krajem a Jihočeským krajem*, 3. 10. 2016. On-line: https://www.mzv.cz/Admin/_upload/files/8/Ujednani_Bavorsko_ZZS.pdf.
- ¹²⁹ *Karlovarský kraj podepíše se sousedním Bavorskem smlouvu o vzájemné spolupráci záchranných služeb*. Komora záchranářů zdravotnických záchranných služeb ČR, 5. 9. 2016. On-line: <https://www.komorazachranaru.cz/aktualita/karlovarsky-kraj-podepise-se-sousednim-bavorskem-smlouvu-o-vzajemne-spolupraci-zachrannych-sluzeb>.
- ¹³⁰ *Konečně normální vztahy, komentuje setkání Sobotky a Seehofera bavorský tisk*. Novinky.cz, 11. 3. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/397366-konecne-normalni-vztahy-komentuje-setkani-sobotky-a-seehofera-bavorsky-tisk.html>.
- ¹³¹ Telefonický rozhovor s pracovníkem Úřadu vlády ČR, 13. 5. 2017; rozhovor s německým diplomatem, 11. 4. 2017.
- ¹³² Eberle, Jakub–Handl, Vladimír (2016): *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*, op. cit., s. 67.
- ¹³³ *Premiér B. Sobotka jednal s ministerským předsedou Saska o stavbě vysokorychlostní železnice*, 24. 2. 2016. Bulletin *Zahraniční politika České republiky. Data*, 1. čtvrtletí, 2016, s. 66.
- ¹³⁴ *Český a saský ministr dopravy se dohodli na podpisu základních dokumentů k vysokorychlostní trati z Prahy do Drážďan*, 25. 2. 2016. Bulletin *Zahraniční politika České republiky. Data*, 1. čtvrtletí 2016, s. 69.
- ¹³⁵ *Ministři představili v Ústí nad Labem studii vysokorychlostní tratě*. Ústecký kraj, 29. 4. 2016. On-line: <http://www.kr-ustecky.cz/ministri-predstavili-v-usti-nad-labem-studii-vysokorychlostni-trate/d-1699375; Jaká bude vysokorychlostní trať Praha – Drážďany? Vysokorychlostní železnice, 30. 3. 2016. On-line: http://www.vysokorychlostni-zeleznice.cz/jaka-bude-vysokorychlostni-trat-praha-drazdany/>.

- ¹³⁶ *Český a saský ministr dopravy se dohodli na podpisu základních dokumentů k vysokorychlostní trati z Prahy do Drážďan*, op. cit.
- ¹³⁷ *Poslední část dálnice D8 je s omezením ve Středohoří otevřená*. ČTK, 19. 12. 2016. On-line: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/posledni-cast-dalnice-d8-je-s-omezenim-ve-stredohori-otevorena/1428217>.
- ¹³⁸ *Předseda Senátu M. Štěch se setkal s předsedou německé Spolkové rady a premiérem Saska*. Bulletin *Zahraniční politika České republiky. Data*, 1. čtvrtletí 2016, 24. 2. 2016, s. 27–28.
- ¹³⁹ *Druhý Sasko-český den inovací*, 9. 9. 2016. On-line: <https://www.sachsen.de/cz/3838.htm>.
- ¹⁴⁰ *ČR a Sasko se chtějí výzkumem materiálů dostat do světové špičky*. Pražský deník, 9. 9. 2016. On-line: <http://prazsky.denik.cz/podnikani/cr-a-sasko-se-chteji-vyzkumem-materialu-dostat-do-svetove-spicky-20160909.html>.
- ¹⁴¹ *Drulák končí na zahraničí, nepohodl se s ministrem*. Novinky.cz, 8. 7. 2016. On-line: <https://www.novinky.cz/domaci/408644-drulak-konci-na-zahranici-nepohodl-se-s-ministrem.html>; *Drulák do Paříže přeci jen půjde. Jeho kritici ustoupí*. Česká pozice, 12. 10. 2016. On-line: http://ceskapozice.lidovky.cz/drulak-do-parize-prec-i-jen-pujde-jeho-kritici-ustoupi-pdp-tema.aspx?c=A161011_164031_pozice-tema_houd.
- ¹⁴² *Ambassador Arndt Freytag von Loringhoven. Assistant Secretary General for Intelligence and Security*. NATO, 8. 2. 2017. On-line: http://www.nato.int/cps/en/natohq/who_is_who_140834.htm.
- ¹⁴³ *Premiér Sobotka poděkoval německému velvyslanci von Loringhovenovi za jeho působení v ČR*. Bohuslav Sobotka, 29. 11. 2016. On-line: <http://www.bohuslavsobotka.cz/premier-sobotka-podekoval-nemeckemu-velvyslanci-von-loringhovenovi-za-jeho-pusobeni-v-cr>.
- ¹⁴⁴ *Novým německým velvyslancem v Praze bude muž blízký Merkelové. Israng se zasadil o sblížení s Bavorsy*. Aktuálně.cz, 30. 3. 2017. On-line: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/do-prahy-miri-jako-novy-nemecky-velvyslanec-christoph-israng/r~47942cd8152b11e7903d0025900fea04/>.
- ¹⁴⁵ *MZV ČR: Česko-německý strategický dialog*. On-line: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocn_i_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/cesko_nemecky_strategicky_dialog.html.
- ¹⁴⁶ Dostál, Vít et al. (2017): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2017*. Asociace pro mezinárodní otázky, s. 27. On-line: <http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/03/Agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku-2017.pdf>.
- ¹⁴⁷ *Merkelová se na Zemana určitě neteší, ale má hroší kůži, míní analytik*. iDNES.cz, 24. 8. 2016. On-line: http://zpravy.idnes.cz/navsteva-angela-merkelova-jakub-eberle-dye-/zahranicni.aspx?c=A160824_182122_zahranicni_mlb.
- ¹⁴⁸ *Občané o vztazích ČR s některými zeměmi*. CVVM, 16. 12. 2016. On-line: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/2121-obcane-o-vztazich-cr-s-nekterymi-zememi-listopad-2016>.
- ¹⁴⁹ *Sympatie české veřejnosti k některým zemím*. CVVM, 5. 1. 2017. On-line: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/2127-sympatie-ceske-verejnosti-k-nekterym-zemim-listopad-2016?highlight=WyJucyAxNjExIl0=>.
- ¹⁵⁰ *Jde o srovnávací průzkum veřejného mínění, který proběhl v osmi zemích EU (v Německu, Francii, Itálii, Nizozemsku, Švédsku, Španělsku, na Slovensku a v České republice) s cílem zmapovat očekávání a obavy lidí ve vztahu k evropskému integračnímu procesu*.
- ¹⁵¹ *Německý, Marek (2016): Česká republika v Evropské unii – Co občané očekávají a čeho se obávají?* Friedrich-Ebert-Stiftung, 22. 9. 2016. On-line: http://www.fesprag.cz/fileadmin/public/pdf-ublikace/CR_v_EU_Co_obcane_ockavaji_a_cho_se_obavaji.pdf.
- ¹⁵² *Důvěra vybraným politikům v mezinárodním kontextu, prosinec 2016*. CVVM, 1. 2. 2017. On-line: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/2142-duvera-vybranym-politikum-v-mezinarodnim-kontextu-prosinec-2016>.

- ¹⁵³ Potvrzuje to i průzkum veřejného mínění společnosti YouGov, který si koncem léta 2016 zadala agentura DPA. Podle něj mají jen 3 % Němců ze sousedních zemí Německa pocitově nejbližší k Čechům. Více viz *Češi jsou Němcům lhostejní. Nejvřelejší vztah mají k Rakušanům*, 16. 9. 2016. On-line: <http://echo24.cz/a/wTYeN/cesi-jsou-nemcum-lhostejni-nejvrelejsi-vztah-maji-k-rakusanum>.
- ¹⁵⁴ *Hodnocení česko-německých vztahů českou a německou veřejností*. STEM, 2. 2. 2017. On-line: <https://www.stem.cz/hodnoceni-cesko-nemeckych-vztahu-ceskou-a-nemeckou-verejnosti/>.
- ¹⁵⁵ Tamtéž.
- ¹⁵⁶ Tamtéž.
- ¹⁵⁷ *Občané o odsunu a Benešových dekretech*. CVVM, 11. 1. 2017. On-line: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/2131-obcane-o-odsunu-a-benesovych-dekretch-listopad-2016>.